

MAJANDUSAASTA ARUANNE

aruandeaasta algus: 01.01.2023

aruandeaasta lõpp: 31.12.2023

sihtasutuse nimi: Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond

registrikood: 90001457

tänava nimi, Staadioni

maja number: 67

linn: Tartu linn

vald: Tartu linn

maakond: Tartu maakond

postisihthumber: 51008

telefon: +372 7428443

e-posti address: elf@elfond.ee

veebilehe address: <https://www.elfond.ee>

Sisukord

Tegevusaruanne	3
Raamatupidamise aastaaruanne	27
Bilanss	27
Tulemiaruanne	28
Rahavoogude aruanne	29
Netovara muutuste aruanne	30
Raamatupidamise aastaaruande lisad	31
Lisa 1 Arvestuspõhimõtted	31
Lisa 2 Raha	35
Lisa 3 Lühiajalised finantsinvesteeringud	35
Lisa 4 Nõuded ja ettemaksed	36
Lisa 5 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad	37
Lisa 6 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad	37
Lisa 7 Kinnisvarainvesteeringud	38
Lisa 8 Materiaalsed põhivarad	39
Lisa 9 Kasutusrent	39
Lisa 10 Laenukohustised	40
Lisa 11 Võlad ja ettemaksed	41
Lisa 12 Võlad töövõtjatele	41
Lisa 13 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	41
Lisa 14 Annetused ja toetused	43
Lisa 15 Tulu ettevõtlusest	44
Lisa 16 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	44
Lisa 17 Jagatud annetused ja toetused	45
Lisa 18 Mitmesugused tegevuskulud	45
Lisa 19 Tööjõukulud	46
Lisa 20 Seotud osapooled	46
Aruande allkirjad	48
Vandeauditiitori aruanne	49

Tegevusaruande sisukord

Eestimaa Looduse Fond 2023	4
ELF kui huvikaitsja	5
Osalemine Eesti loodust oluliselt mõjutavate otsuste tegemises	5
Keskkonnaühenduste koostöö	6
Eestile omaste koosluste ja maastike säilimine	7
ELFi metsaprogramm	7
Metsaprogrammi huvikaitse	7
Puisniidu-LIFE	8
Loodussõbralik metsandus	8
ELFi mereprogramm	9
Merealade ruumiline planeering	9
Merealade väärtuste kaardistamine ja merekaitsealade ettepanekud	9
Merekeskkonda mõjutavad arendused	10
Eutrofeerumine ja säästlik põllumajandus	10
Kestlik liha ja kala tarbimine	10
Naftareostuse ennetamine ja tõrje võimekus	12
ELFi märgalade programm	13
Sookoosluste taastamine	13
Eksperttööd	15
Märgalaviljelus Baltimaades	15
Turba kaevandamise küsimused	17
ELFi kliimaprogramm	18
ELi ja Eesti kliimapolitiika	18
Otsustajate kliimakool	18
Taastuenergia ja kogukonnaenergeetika	19
ELFi liigikaitse programm	21
Lendorav	21
Nahkhiired	21
Konnad teel(t)	21
Looduskaitse andmebaas	22
Igaühe looduskaitse	23
ELFi loodustalgud	23
Teeme Ära talgupäev 2023	25
Välja antud stipendiumid ja toetused	25

Eestimaa Looduse Fond 2023

SA Eestimaa Looduse Fond (ELF) on mittetulunduslik valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis loodi 1991. aastal. ELF on sõltumatu vabaihendus, kes kaitseb loodust, kasutades parimat ekspertteadmist, uuenduslikke lahendusi ja igapäevast kaasabi.

2023. aasta tulud kokku olid 1,38 miljonit eurot (2022. a 1,23 miljonit eurot), millest Euroopa Liidu ning Eesti riiklike fondide ja riigieelarve toetused moodustasid 59,25% (2022. a 65,87%), muud fondid 22,37% (2022. a 18,50%), tasulised teenused 11,17% (2022. a 6,83%) ja annetused 7,21% (2022. a 8,80%).

Aruandeaastal koguti sihtotstarbelisi annetusi 43 075 eurot (2022.a. 57 444 eurot) ja sihtotstarbelisi toetusi 692 060 (2022. a. 2 742 573 eurot) ja mittesihtotstarbelisi annetusi 60 763 eurot (2022. a. 51 192 eurot).

ELF tegevus ei ole hooajaline ega tsükliline ning majandusaasta aruande koostamise perioodil pole ilmnenud valuutakursside, intressimäärade ja börsikursside muutumisega seotud riske.

2023. aastal jätkasime tööd nii püsiannetajate arvu kui ka annetuste kogumise kasvatamiseks, need näitasid kergest tõusutrendi. Aruandeaasta lõpu seisuga oli organisatsioonil 288 eraisikut ja 7 ettevõtjast püsiannetajat (seisuga 31.12.2022 vastavalt 250 ja 6).

Aruandeaastal töötas organisatsioonis töölepingu alusel kokku 38 töötajat (24 täisajaga töökohta) ja 2022. aastal 43 töötajat (23 täisajaga töökohta). Töövõtulepingute alusel telliti lisatöid aruandeaastal 25 eraisikult ja 14 juriidiliselt isikult ning 2022. aastal 19 eraisikult ja 10 juriidiliselt isikult. Tööjõukulud töölepingute, töövõtulepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel kokku koos tööjõumaksudega olid aruandeaastal 818 099 eurot (2022. a 734 624 eurot).

2023. aastal jätkasid juhatuse liikmetena Tarmo Tüür (juhatuse esimees), Silvia Lotman (aseesimees) ja Aiki Avi. Alates 4. maist 2023 sai juhatuse liikmeks Joonas Plaan ning juhatusest lahkus Siim Kuresoo. Organisatsioonil on kokku 4 juhatuse liiget, kes on hõivatud ka töölepingute alusel, tehes tööd valdkonna ekspertidena. Juhatuse liikmetele maksti 2023. aastal tasusid kokku 117 428 eurot.

ELFi nõukogu töötas vabatahtlikkuse alusel: tasusid ja soodustusi kõrgema juhtorgani liikmetele ei arvestatud ega makstud.

ELF ei väljastanud garantiisid.

Finantssuhtarvud	2023	2022
Maksevõime üldine tase=käibevara/lühiajalised kohustised	1,45	1,70
Kohustiste ja varade suhe	0,87	0,89
Rahaliste vahendite tase=raha/lühiajalised kohustised	0,43	1,59

ELF kui huvikaitsja

ELFi jaoks on eksperttegevuse ning vabatahtlike kaasamise kõrval olulisel kohal ELFi ühiskondlik roll loodus- ja keskkonkaitseliste huvide eest seisjana.

ELF seisab hea selle eest, et **Eesti riigi olulised otsused arvestaksid keskkonna ja looduse kaitse vajadustega**. Tahame jõuda selleni, et:

- 1) avalik meelsus on looduskaitse suhtes positiivne – Eesti elanikes on ootus, et keskkonda puudutavad otsused oleksid kvaliteetsed;
- 2) Eesti loodust oluliselt mõjutavaid otsuseid tehakse läbipaistvalt, tõenduspõhiselt ja keskkonnaühendusi kaasavalt;
- 3) Eesti keskkonnaühendused on piisavalt võimekad, et otsuste tegemises sisukalt osaleda.

2023. aastal uuendas ELF oma strateegiat järgneva viieks aastaks. Protsessi juhtis Kärt Vaarmari ning selles osalesid kõik ELFi töötajad ja nõukogu liikmed. Strateegia kinnitamine jääb 2024. aastasse.

Osalemine Eesti loodust oluliselt mõjutavate otsuste tegemises

ELF tegutseb selle nimel, et olulisi Eesti loodust mõjutavaid otsuseid tehtaks kaasavalt, tõenduspõhiselt ja läbipaistvalt. 2023. aastal osales ELF mitmetes keskkonkaalastes riigi otsustusprotsessides, millest on lähemalt kirjutatud konkreetsete teemade all. Huvikaitsetegevustele on suureks toeks ELFi annetajate panus ning 2021. aastal sõlmitud kolmeaastane leping tegevustoetuseks Sigrid Rausingu Fondiga.

ELF osales aktiivselt keskkonkaalastes aruteludes ning esitas keskkonnaotsuseid puudutavaid ettepanekuid nii riigile kui ka kohalikele omavalitsustele. Sageli esitab ELF oma seisukohad koostöös teiste keskkonnaorganisatsioonidega, eeskätt [Eesti Keskkonnaühenduste Koja](#) (EKO) liikmetega.

Kevadel saatis ELF Riigikogu liikmetele ja KOVidele ülevaate KAH-alade eelnõu probleemidest; aasta jooksul andsime mitmel korral Keskkonna- või Kliimaministeeriumile tagasisidet tuuleparkide piiriülestes KMH-protsessides ning Läänemere mereala planeeringutes osalemise vajaduse kohta ning kutsusime Eestit koostöös Läänemere-äärsete naabritega alustama diskussiooni regiooni energiavajaduse ja taastuvenergia võimaluste üle, et taastuvenergia arendamine ei süvendaks globaalset elurikkuse kriisi; koos EOÜga vaidlustasime RMK metsaparandustööde kavandamise nimekirja 2023-2024 kinnitamise käskkirja, mille tulemusel tunnistas RMK juhatus käskkirja kehtetuks, veel osalesid ELFi eksperdid RMK arengukava koosloomeprotsessis; liitusime avaliku pöördumisega Sörve looduskaitseala kehtestamiseks ning novembris kiitis valitsus LKA loomise heaks; esitasime ettepanekud Hiiumaa valla üldplaneeringusse rohevõrgustiku ning väärtuslike metsamaastike paiknemise osas ning uuendatavasse Soomaa rahvuspargi kaitsekorralduskavasse; edastasime Keskkonnaametile tähelepanekud kaitstavate loodusobjektide kaitse planeerimise praktika kitsaskohtade kohta ning ettepanekud selle praktika muutmiseks Kivisaare liigikaitseala kaitse alt väljaarvamise menetluse, Vilsandi rahvuspargi ja Tüandre looduskaitseala kaitse-eeskirja koostamise näitel; Kliimaministeeriumile esitasime seisukohad seoses vabatahtliku süsinikuturu hea tava väljatöötamisega ning osalesime ühispöördumises kliimaseaduse eestvedajatele; looduse taastamise määruse toetuseks saatsime selgitavad kirjad ministeeriumitele, valitsusele, parlamendi liikmetele ja Euroopa Parlamendi liikmetele; edastasime Maaeluministeeriumile keskkonnaorganisatsioonide ühised soovitusel 2024. a Läänemere püügivõimalusteks; saatsime ettepanekud Vormsi valla üldplaneeringu lähteseisukohtadele ja KSH programmile; ning suhtlesime RMKga Tähtvere raba taastamise teemal. Detsembris otsustasime koos nelja teise liikmega välja astuda Eesti FSC-st (MTÜ Hea Metsanduse Koda), kuna sertifikaadiga ei ole suudetud tagada metsade vastutustundlikku majandamist. Pikaajalised ja süsteemsed puudujäägid metsade majandamisel ja auditeerimisel on viinud selleni, et puit ja sellest tehtud tooted võivad kanda FSC märgist ka siis, kui tegevusega järjepidevalt loodus- ja kultuuriväärtusi kahjustatakse.

Keskkonnaühenduste koostöö

Õigusloomes ning arengukavade koostamises, aga ka huvikaitstes ja otsustusprotsessides osaleb ELF sageli koos teiste Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) liikmetega. Samuti vahetatakse infot oluliste arengute kohta, vajadusel koostatakse ühispeetumisi.

Mahukamate protsessidest osales EKO 2023. aastal uue **kliimaseaduse ettevalmistamises** ning **EL elurikkuse strateegia elluviimises Eestis**, samuti **Natura hindamise protsessi õigusloomes** ning kuivenduspraktikate kujundamises. EKO tegemistest 2023. aastal saab ülevaate kodulehelt:

<https://eko.org.ee/tegevus/avalikud-poordumised-1>.

Igal aastal annab EKO ühiselt välja **keskkonnateo ja -kirve auhinnad**. 2023. aasta keskkonnateoks valiti **Sõrve looduskaitseala loomine** pealinna vahetusse lähedusse. Keskkonnakirve sai Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA) loodusväärtusi kahjustava kuivendamise praktika jätkuva lubamise eest.

ELFi ja EKO esindajatena osalesid ELFi eksperdid erinevates töögruppides ja protsessides:

- kliimaseaduse loomise juhtrühma põhiliige oli Joonas Plaan, energeetika töörühma põhiliige Ingrid Nielsen ning asendusliige ELFi nõukogu liige Erik Moora, transpordi ja liikuvuse töörühma põhiliige oli Hans Markus Kalmer, meremajanduse töörühma põhiliige Alex Lotman, elurikkuse ja maakasutuse töörühma põhiliige Silvia Lotman, kestliku toidusüsteemi töörühma põhiliige Laura Uibopuu, ettevõtluse ja ressursikasutuse töörühma liige oli ELFi nõukogu esimees Jüri Kaljundi;
- ENMAK 2035 juhtkomisjonis ja energeetikanõukogus Ingrid Nielsen;
- Ida-Virumaa õiglase ülemineku protsessi juhtrühma asendusliige oli Maia-Liisa Anton;
- põllumajanduse ja kalanduse arengukava 2030 (PÕKA) juhtkomisjoni asendusliige oli Aleksei Lotman;
- EKAK ühiskomisjonis (Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise valitsuskomisjon) Tarmo Tüür;
- taimekaitse nõukogus Aleksei Lotman;
- Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021–2027 juhtrühmas Aleksei Lotman;
- maaeluministeriumi kalandusnõukogus ning Euroopa merendus-, kalandus- ja vesiviljelusfondi (EMKVF 2021–2027) ekspertkomisjonis Joonas Plaan ja Aleksei Lotman;
- keskkonnaministeriumi põllumajanduse veekaitse töörühmas Aleksei Lotman;
- keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD juhtrühmas ja elurikkuse töörühmas Silvia Lotman ja kliimateemalises töörühmas Piret Väinsalu;
- energiamajanduse arengukava ENMAK 2035 juhtkomisjonis Ingrid Nielsen;
- Tallinna Linnavalitsuse Pääsküla raba kaitseala nõukojas Jüri-Ott Salm;
- Liivi lahe meretuulepargi elektriühenduste riigi eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamist koordineerivas juhtrühmas oli asendusliikmeks Aleksei Lotman;
- Üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ juhtrühmas on EKO esindaja Laura Uibopuu;
- Põlevkiviõli tootmise parima võimaliku tehnika nõuete ajakohastamise töörühmas on EKO esindaja Hans Markus Kalmer.

EKO tegevust koordineeris 2023. aastal Maia-Liisa Anton.

Eestile omaste koosluste ja maastike säilimine

ELFi metsaprogramm

Metsaprogrammi tegevused on suunatud sellele, et loodumetsad oleksid tõhusalt kaitstud ja majandusmetsas oleks tagatud elurikkuse säilimine.

Olulisemad tegevused metsa teemal olid 2023. aastal järgnevad:

- ACFi rahastatud projekti "Metsaotsused kaasavaks ja läbipaistvaks" viimase tegevusena koostati kaks juriidilist analüüsi RMK rolli ja kohustuste kohta metsakasvatustlike otsuste tegemisel ning analüüsiti kaasamise korda KAH aladel (<https://elfond.ee/mets/oiguslikud-analuusid-2023>);
- kevadel toimus Ülemiste projekti raames loodud üraseki teemaline teavituskampaania, milles juhtisime tähelepanu ürasekite arvukuse suurenemise põhjustele ning sügisel avaldasime sotsiaalmeedia postituste seeria, milles rõhutasime püsimeetsanduse vajalikkust ja võimalikkust;
- augustis korraldasime õppereisi Soome püsimeetsadesse koostöös RMK, Kliimaministeeriumi, Keskkonnaameti ja Püsimeetsaühistuga; samuti tutvusime püsimeetsandust talvise minikampaaniaga;
- ELFi eestvedamisel viidi läbi Euroopa Liidu elurikkuse strateegiale pühendatud kampaania;
- huvikaitstes olid fookuses looduskaitse seaduse ja keskkonnamõjude hindamise ja juhtimissüsteemi seaduse muudatused, elurikkuse strateegia täitmine Eestis ja boreaalses biogeograafilises regioonis, varasemalt tehtud kaitse alla võtmise ettepanekud, RMK uus arengukava jpt teemad;
- märtsist algas koostöös mõttekojaga Praxis *participatory action research* ehk PAR-meetodi rakendamise pilootprojekt, eesmärgiga võimendada KAH-alade eestkõnelejaid koordineeritult tegutsema ja looma soovitud muutusi riiklikul tasandil. ELFi on projektis uurimisrühma koordineeriv roll;
- samuti osales ELF saksa organisatsiooni Denkhausbremen juhitud biomajanduse teemalises koostööprojekti "Strengthening of the role of civil society in the implementation of bioeconomy strategies in Europe", mille raames toimus 2023. aasta jooksul sõnumite sõnastamist käsitlev seminar Berliinis ning sõnastati ühisloomena keskkonnaühenduste seisukohad biomajanduse teemal.

Metsaprogrammi tegevusi rahastati Eesti Keskkonnaühenduste Koja eelarvest, metsa kaitseks kogutud annetustest, Sigrid Rausingu Fondi vahenditest, Natural Resources Defense Council'i toetusest, Aktiivsete Kodanike Fondi projektitoetustest ning Ülemiste keskuse toetusest. Viimasega on loodussõbraliku metsanduse edendamiseks koostöö kestnud juba kuus aastat. Metsateemalised tegevused on toimunud tihedas koostöös Eesti ja rahvusvaheliste keskkonnaorganisatsioonidega, ülikoolide teadlaste ja paljude teiste huvipooltega.

ELFi metsaprogrammi tegevusi vedasid 2023. aastal kuni maikuuni metsaprogrammi koordinaator Siim Kuresoo, tema järel Silvia Lotman ning viisid ellu metsaekspert Liis Kuresoo, kohaliku tasandi metsaotsuste ekspert Liis Keerberg, koordinaator-projektijuht Laura Uibopuu, projektijuht Bert Rähni, kommunikatsiooniekspert Mariliis Haljasorg ning juhatuse esimees Tarmo Tüür.

Metsaprogrammi huvikaitse

Elurikkuse strateegia

ELFi eestvedamisel hakkasid 2023. aastal eksperdid kaardistama metsaalasid, mida pakkuda elurikkuse strateegia eesmärkide täitmiseks Eestis. Valiti selliseid metsi, kus on suur vanade ja soometsade osakaal, samuti otsiti kaitstavate liikide elupaiku, kasutati erinevate ohustatud metsaliikide elupaikade mudeleid jm kaudseid andmeid, samuti keskenduti KAH aladele. Alad esitati Kliimaministeeriumile 2024. aasta algul. ELFi eksperdid koos teiste EKOsse kuuluvate vabaühenduste esindajatega osalesid Euroopa Komisjoni korraldatud biogeograafilisel seminaril Soomes, kus räägiti

liikmesriikide kohustustest elurikkuse strateegia elluviimisel. ELFi eestvedamisel loodi EKO kodulehele elurikkuse strateegiale pühendatud alaleht: <https://eko.org.ee/elurikkus>.

LKSi ja KeHJSi muudatused

Kliimaministeerium valmistas vastusena Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlusele ette looduskaitse ja keskkonnajuhtimissüsteemide ja keskkonnamõjude hindamise süsteemi seaduse muudatused. EKO on andnud muudatustele tagasisidet mitmes etapis ning neile koostati ka põhjalikud kommentaarid, metsi puudutas peamiselt Loodusdirektiivis loetletud elupaikade raie keeld.

RMK uus arengukava

ELFi eksperdid koos teiste EKOsse kuuluvate vabaihenduste esindajatega osalesid RMK arengukava koostoomes, mitmepäevastel aruteludel RMK Tartu kontoris.

ELF tegi oma ettepanekud RMK arengukavale juba ka varem (<https://drive.google.com/file/d/1bk6wlaK-YJU9AbdfJF44YMOXQiK0GCoc/view>).

Kokkuvõte RMK arengukavale tehtud ettepanekutest (<https://elfond.ee/mets/keskkonnauhenduste-ootused-rmk-arengule>).

Puisniidu-LIFE

2023. aastal toimusid projekti raames inventuurid metsastunud puisniitudel. Kokku inventeeriti 19 ala. Töid teostasid Liis Kuresoo, Renno Nellis ja Anneli Palo. Lisaks korraldati 11 puisniidu talgut.

Loodussõbralik metsandus

Ülemiste keskuse rahastatava projekti “Tuleviku metsandus” toel toimus veebruaris rahvusvaheline metsakonverents “Mets tahab vanaks elada - elustikust, kliimast ja inimesest”, millel oli ühtekokku ligikaudu 700 vaatajat-kuulajat. Kevadel toimus põhikooli õpilaste kollaaživõistluse “Vana mets on nagu muinasjutt” parimate tööde näitus Ülemiste Keskuse aatriumis ning metsaretked kahe vanuseklassi võidutööde autoritele. Samuti korraldas ELF püsimeetsanduse talgud Heimtalis. Nii kevadel kui sügisel korraldas ELF teavituskampaania loodusmetsade ja kuuse-kooreüraski tegevuse ning püsimeetsanduse teemal. Augustis toimus püsimeetsanduse teemaline õppereis Soome koos RMK juhtkonnaga, et tutvuda sealse praktika ja uurimistulemustega.

Foto vanast elurikkast metsast: Maria Kooskora

ELFi mereprogramm

Mereprogrammi eesmärk on puhas ja ökoloogiliselt mitmekesine Läänemeri, mille kaitset ja kasutust kavandatakse ja korraldatakse tervikliku ökosüsteemi põhiselt.

ELFi mereprogrammi tegevustesse on integreeritud säästva põllumajanduse küsimused, kuna Läänemere eutrofeerumise vähendamiseks tuleb vähendada merre valguva peamiselt põllumajandusest pärineva lämmastiku ja fosfori koguseid.

ELFi mereprogramm on jätkuvalt tihedalt integreeritud Maailma Looduse Fondi (WWF) Läänemere programmiga (Baltic Sea Programme ehk BSP). Programmi juhtrühmas (*shareholder group*) esindas ELFi 2023. aasta algul juhatuse liige Silvia Lotman ja aasta teisel poolel juhatuse liige Joonas Plaan. BEPi töörühma raames koostati 2020. aastal viieaastane strateegia ja 2023. aastal jätkati selle rakendamist. Mereprogrammi juhib Aleksei Lotman, tegevustega on seotud kestliku kalanduse projektijuht Joonas Plaan, kestliku toidutarbimise projektijuht Silja Kana, ekspert Kateriina Rumvolt ja kommunikatsioonijuht Kertu Hool. Kaasa on aidanud ka digitaalse kommunikatsiooni ekspert Raul Kübarsepp.

Mereprogrammi tegevusi koordineeriti 2023. aastal Rootsi WWFi tegevustoetuse abil. Mereprogrammi rahastajateks oli Sihtasutus Rootsi Instituut, Rootsi WWF, Sigrid Rausingu Fond, Euroopa Liidu DEAR programm ja Mastercardi toetus Läänemere kaitseks.

Merealade ruumiline planeering

ELF on olnud Eestis merealade planeerimise eestkõneleja ja aktiivselt kaasa rääkinud kõigi meie mereplaneeringute juures.

Osalesime **kogu Eesti mereala planeeringu lõpliku valmimise protsessis**. Kalanduse, turismi ja laevaliikluse kõrval on merealad üha enam muutumas majanduskeskkonnaks, kuhu rajatakse muuhulgas torujuhtmeid, elektrikaableid, kalakasvatuse ning meretuuleparke. Kõik see nõuab põhjalikku ja terviklikku planeerimist, mis arvestaks erinevate huvigruppide vajadusi ja aitaks ennetada võimalikke konflikte ning merekeskkonna kahjustamist. Mereala ruumiline planeerimine on kõigile EL liikmesriikidele kohustuslik.

ELF jälgib jooksvalt ka seda, kas Eesti merealal toimuv vastab planeeringu nõuetele.

Merealade väärtuste kaardistamine ja merekaitsealade ettepanekud

ELF hoiab jätkuvalt silma peal Keskkonnaministeeriumi menetletavatel merekaitsealade moodustamistel.

Seni on erinevatel aegadel ELFi poolt või osalusel tehtud Keskkonnaministeeriumile ettepanekud järgmiste merealade kaitse alla võtmiseks:

- 1) **Gretagrund** (inventeeritud 2007-2009, kaitse alla võtmise ettepanek 2009, valitsuse otsus hoiuala loomiseks 2010);
- 2) **Krässgrundi** kaitseala laiendamine (inventuur 2009-2010, kaitseala laiendamise ettepanek 2010);
- 3) **Neugrund** (inventuurid 2010, kaitse alla võtmise ettepanek MTÜ Balti Keskkonnafoorum poolt 2011, milles osales ka ELF, võeti 2023. a. algul kaitse alla);
- 4) **Apollo** (inventuurid 2010, kaitse alla võtmise ettepanek MTÜ Balti Keskkonnafoorum poolt 2011, milles osales ka ELF, valitsuse otsus kaitseala loomiseks 2019);
- 5) **Kõpu** (inventuurid 2011-2012, kaitse alla võtmise ettepanek 2012).

2020. aastal viis Mereinstituut Keskkonnaministeeriumi tellimisel läbi eeltöid majandusvööndis kaitsealade moodustamiseks. 2022. aastal esitas Eesti Ornitoloogiaühing ettepaneku tähtsate linnualade võrgustiku laiendamiseks. ELF toetab uuritud potentsiaalse kaitseala moodustamist ja kogu seni kaitsmata tähtsate linnualade võrgustiku kaitse alla võtmist. Kvantitatiivselt mõõtes toetame Eesti merealast vähemalt 30% kaitse alla võtmist vastavalt Euroopa Liidu elurikkuse

strateegiale. Paraku on enamik kaitsealade moodustamisi venima jäänud, seepärast jätkame merekaitsealade teemaga ka 2024. aastal.

Merekeskkonda mõjutavad arendused

Mõne aasta eest jõudis uuesti avalikkuse ette Saaremaa silla rajamise plaan. 2020. aastal algatati riigi eriplaneering. ELF on koos teiste keskkonnaühendustega silla rajamist järjekindlalt kritiseerinud, sest hindame silla mõju mere elurikkusele eriti ohtlikuks. 2023. aastal otsustas Vabariigi Valitsus silla eriplaneeringu menetluse lõpetada. Kuivõrd peamiseks põhjuseks oli antud juhul kokkuhoiuvajadus, võib mõne aasta pärast oodata uuesti silla päevakorda kerkimist.

Eutrofeerumine ja säästlik põllumajandus

Kogu 2023. aasta vältel osales ELF ÜPP strateegiakava 2023–2027 ning maaelu arengukava 2014–2020 ühises seirekomisjonis. Vähemalt ühe meetme rakendamise puhul juhtisime tulemuslikult tähelepanu selle lahendamise lubamatusele - suutsime vältida lämmastikubilansi “unustamist” keskkonnasõbraliku majandamise meetmest. ÜPP ning laiemalt põllumajanduspoliitika teemasid kajastame maaelublogis www.elfond.ee/maaelu.

Kestlik liha ja kala tarbimine

Põllumajanduse mõju on otseselt seotud lihatootmise praktikatega, ELF jätkas **liha tootmise ja tarbimisega seotud teavitustööga projektis Eat4Change**. ELF on tarbijate suunamiseks loodava lihafoori jaoks eeltööd teinud juba 2017. aastast. Toidu teejuhid (juhised vastutustundlikule tarbijale), mis hõlmavad erineval moel ka liha, on juba avaldatud Soomes, Rootsis, Saksamaal, Prantsusmaal, Austrias, Belgias ja Portugalis. 2021. aastal loodi Rootsi WWF-i ja DEAR programmi projekti toel lihafoori veebiväljaanne lihafoor.ee. 2020-2024 toetab lihafoori arendamist ja tutvustamist Euroopa Komisjoni DEAR programm laiema rahvusvahelise teavitusprojekti Eat4Change kaudu. Neli aastat kestva projekti raames suunatakse noori vanuses 15-35 aastat kestlikumate toidu valikute poole. 2023. aasta tegevustes oli fookus praktilistel toidu valmistamise koolitustel, mida korraldati Tartu noortele. Lisaks tutvustati toidufoori mitmel suveüritusel, messidel ja noorte talgutel mahetaludes. Toidufoori sõnumite paremaks edastamiseks loodi temaatiline stand, mida saab näitusena erinevates kohtades eksponeerida. Alustati tööd lihafoori juurde suunava lehe toidufoor.ee värskendamiseks. Alustati mõjuisikute sotsiaalmeedia kampaania ettevalmistamist, et jõuda laiemalt erinevate noorteni.

Toidufoori stand. Kujundus ja teostus agentuur Velvet

2019. aastast on ELFi käsil Eestis keskkonnasäästlikku kalapüüki, tootmist ja tarbimist ning elanike teadlikkust edendav projekt. Kuigi Rootsi Postcode rahastatav projekt lõppes 2022. aastal, on projekti tegevusi jätkatud Mastercard rahastustele toetudes. Projekti juhib ekspert Joonas Plaan.

Toetudes WWFi hinnangutele kalavarude loodusliku olukorra, püügimeetodite mõju ja teatud liikide püügi majandamise ning TÜ kalateadlaste soovitudele Eesti kontekstis oluliste majanduskalade kohta, kohendasime Eesti oludele vastavaks igal aastal uuendatava kestliku kalatarbimise juhise [Kalafoor](#). Praegu on Kalafooris 68 liiki ning 105 erinevat hinnangut, arvestades erinevaid püügimeetodeid ja -piirkondi.

ELF on tutvustanud kalafoori Eesti kalanduse juhtidele, teadlastele, kalatoodete tootjatele ja maaaletoojatele ning jaekettide Rimi, Selveri, Stockmann, Prisma ja Coop'i esindajatele. 2023. aastal koostöö ja arutelud jätkusid. Rimi järgib kestliku kala juhust alates 2020. aastast ning on oma kala ja mereanni valikust eemaldanud kõik ohustatud või ülepuütud liigid.

Üheskoos Leedu Looduse Fondi (Lietuvos Gamtos Fondas) ja Läti WWFi esindusega (Pasaulės Dabas Fonds) pani ELF kokku ingliskeelse **Baltikumi kalajuhise**, mis järgib WWFi hinnanguid, aga arvestab kohaliku kalaturgu ning kuhu on lisatud kohaliku tähtsusega liigid. Täna on Baltikumi kalajuhises 76 liiki ning 124 erinevat hinnangut. Juhust kasutatakse rahvusvaheliste jaekettide teavitamisel (Rimi, Lidl, Stockmann, Maxima).

ELF osales kalandusega seotud töörühma koosolekutel, merenduse ümarlaua istungitel ning andis sisendit Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) tegevusele. ELF andis hinnangu Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi kaubanduslike kalade püügisoovidele ning selgitas Läänemere kalanduse seisu üldisemalt. **Eri riikide keskkonnaorganisatsioonide ühise tegevuse tulemusel pikendati angerjapüügi keeluaega Läänemeres kolmelt kuult kuuete kuuete, mille tulemusel kriitiliselt ohustatud angerjapüük Eesti rannikumeres praktiliselt peatub.**

Kuvatõmmis kestliku kalatoidu kampaania tarbeks valminud animatsioonist

Lisaks on ELF osalenud partnerina rahvusvahelistes projektides **Läänemere tursa ning Euroopa angerja kaitsmisel**. Rootsi rahvusvahelise vabaühenduse FishSec juhtimisel läbi viidud projekti Return of the Cod raames valmis raport Läänemere tursa olukorrast, seda esitleti Tartu Loodusmuuseumi avalikus loengus. Alates 2021. juunist on ELF olnud partner FishSeci juhitud projektis BALTEEL-Reco, mille raames valmis raport Eesti angerjamajandamiskavast ning angerja asustamisest, korraldati kaks ümarlauda ning angerja olukorda tutvustati avalikkusele. Projekt lõppes 2023. märtsis ning projekti tulemusena valmis raport ümberasustamise praktikatest Eestis ning partnerorganisatsioonides. Angerja probleemidest rääkisime mitmes meediaväljaandes, sh Roheportalis, Eesti Ekspressis,

Pealtnägijas. 2023. aasta lõpus algas FishSec juhtimisel jätkuprojekt BaltEel-Reco II, millega jätkatakse ennekõike angerja kaitse huvitegevust.

Naftareostuse ennetamine ja tõrje võimekus

ELF on alates 2005. aastast viinud läbi vabatahtlikele naftareostustõrje alaseid koolitusi ning arendanud vabatahtlike võrgustikku.

2023. aastal osaleti Kliimaministeeriumi korraldatud merereostustõrje konverentsil Tallinnas, kus tehti kokkuvõtte 2022. aasta masuudireostusest. Kadri Aller osales lisaks ka EUROWA kohtumistel Brüsselis ja veebis.

Aasta jooksul jagati vabatahtlikele infot erinevate rahvusvaheliste veebiseminaride kohta ning sügisel korraldati kiirreageerimise võimekuse test SMSi teel. Oktoobris toimunud vabatahtlike veebikohtumisel harjutati teoreetilise reostusjuhtumi lahendamist Käsmus, osales 14 vabatahtlikku. Novembris osales 2 vabatahtlikku Soomes WWFi edasijõudnute taseme naftareostustõrje koolitusel.

Aasta tippündmus oli naftareostustõrje baaskoolitus Vormsi saarel, 16.-18. juunil. Osales 26 vabatahtlikku, 3 ELFi töötajat ja 1 ekspert. Koolitusel kuulati ELFi mereeksperdi Alex Lotmani meenutusi 2006. a. Nõva reostusjuhtumist, saadi EUROWA eksperdi Agni Kaldma vahendusel baasteadmisi linnupäästest; osaleti väliharjutusel, mille käigus mängiti läbi puhta ja musta (reostunud) ala eraldamist, kaitseülikonda riietumist, linnupäästet ja kõigi nende tegevustega kaasas käivat dokumentatsiooni; külastati Vormsi päästekomandot, kuulati vallavanema Maris Jõgeva meenutusi mullusest masuudireostusest ja vaadeldi ornitoloog Tarvo Valke'i juhendamisel Rumpo säärel merelinde. Loe ka: <https://www.talgud.ee/uudised/naftakoolitus2023>

Naftareostuse ennetamise projektis osalesid 2023. aastal Kadri Aller, Katrin Loss, Aleksei Lotman ja Kertu Hool. Tegevusi rahastas Kliimaministeerium.

Naftareostustõrje baaskoolitus Vormsil, 16.-18.06.2023. Foto: Maris Mägi

ELFi märgalade programm

ELFi tegevuse eesmärk on säilitada allesolevaid väärtuslikke soid, hoida ära märgalasad kahjustavat kuivendamist ja leevendada kuivenduse mõjusid, taastada kuivendamisest rikutud soid, vältida looduslikuna säilinud soodes turba kaevandamist, otsida võimalusi alternatiivsetele materjalidele üleminekuks ning uurida kuivendatud turbaaladel paiknevatel metsa- ja põllumaadel märgalaviljelusele ülemineku võimalusi.

Lähiaastate eesmärgid:

- tagada, et Eesti sood pakuvad võimalikult palju erinevaid looduse hüvesid ja nendele avalduvad negatiivsed, eelkõige kuivendusest tulenevad mõjud on minimeeritud;
- viia läbi märgaladega seotud taastamistööd Pärnumaal ligi 3500 ha-l (projekt WaterLANDs);
- tõsta ja avardada avalikkuse teadlikkust soode olulisusest (st arvestatakse nii sotsiaalsete kui kultuurilooliste aspektidega).

Toetudes "EL bioloogilise mitmekesisuse strateegiale aastani 2030", esitati kliimaministeriumile ettepanekud täiendavate soode kaitse alla võtmiseks (koos metsade ja puhveraladega 1380 km²), samuti tehti maakondlike maavarade planeeringute käigus ettepanekud looduslikena säilinud soode väljaarvamiseks võimalike turba kaevandusalade nimekirjast. Ettepanekud põhinevad ELFi läbiviidud soode inventuuride tulemustel. Teema on jätkuvalt aktuaalne, kuna 2023. aasta jooksul ei pakkunud kliimaministerium neile ettepanekutele ELFi jaoks aktsepteeritavat lahendust.

Sookoosluste taastamine

Eelmise kümnendi keskpaigast on Eestis pööratud Lääne-Euroopa eeskujul rohkem tähelepanu kaitsealuste sookoosluste taastamisele, sh vähendatud peamiselt kuivendusest tingitud kahjustusi, korrastatud mahajäetud turbakaevandusalasid. Soid hakati Eestis väärtustama ja kaitsma 1970.–1980. aastatel. Paraku on ka osa kaitsealustest soodest, eriti servakooslused märkimisväärse kuivendusmõjuga.

Õnneks on Eestis mitmel pool võimalik seda protsessi veel tagasi pöörata - kui sulgeda kuivenduskraavid ning taastada looduslik veerežiim, hakkab sookooslus vähehaaval taastuma. Paraku kasutatakse riigi raha (sh RMK eelarvet) taastamistöödega paralleelselt kuivendusvõrgu hooldamiseks ja renoveerimiseks turvasmuldadel või kuivendatud alade intensiivseks majandamiseks, mis päädib märgalade edasise degradeerumise ja turbaaladelt püsiva süsinikuheiteta atmosfääri.

Põllumajanduspoliitika osas on lootust, et põllumajandustoetuste kaudu hakatakse piirama turvasmuldade edasist kuivendamist ja soositakse turvasmuldadel paiknevate põllumaade muutmist rohumadeks. See vähendab soomuldade edasist hävimist ja sellega seotud CO₂ heidet, kuid ei peata neid protsesse täielikult. Seni ei ole täit selgust, kuivõrd saab põllumajandustoetusi hakata kasutama märgalaviljeluseks.

ELF on sookoosluste taastamisega tegelenud alates 2007. aastast. 2015–2021 kestis ELFi juhtimisel **Euroopa Liidu LIFE programmi ja KIKi kaasrahastusel põhinev tegulugu „Sood kaitse ja taastamine“** (*Conservation and Restoration of Mire Habitats – LIFE Mires Estonia*, projekt nr: LIFE14 NAT/EE/000126), mis keskendus kuue kaitsealuse soo-ala veerežiimi taastamisele. Taastamisalad katavad ligikaudu 7900 ha soid, sh ligi 5000 ha Natura 2000 elupaigatüüpidele vastavaid elupaiku. ELFi eestvedamisel jätkuvad taastuvatel soosaladel tegevused vastavalt [projektijärgsele tegevuskavale](#), kaitsekorralduskavadele jt protsessidele. LIFE Mires Estonia projekti raames jätkab taastamisalade veetaseme seiret Tartu Ülikool, RMK kannab hoolt rajatiste korrashoiu eest (paisud, Tudusoo õppe- ja õppe-matkarajad, infotahvlid), aktiivne on projekti koduleht soo.elfond.ee, ELF teeb paikvaatlusi, et veenduda paisude toimivuses. Samuti on läbi viidud teabe- ja õppepäevi Tudu õpperajal. Ilmunud on Piret Pungas-Kohvi kirjutatud muinasjuturaamatu "Sookoll Kalli, Modris ja kadunud rabapüü" teine trükk (500 eksemplari), samuti jätkub kultuuriloolise andmebaasi täiendamine. Tudu raja jaoks koostatud harjutusülesannete moodulit on rendatud edasi ning seda kasutatakse ka Kõrsa harrastusteaduse raja jaoks. Piret Pungas-Kohv koos Lona Pälliga sai esitusvalmis artiklitooriku "How can storytelling help restore mires? Applying place-lore fieldwork methodology in ecological restoration",

mis ootab hinnangut ajakirjast *Environmental communication*. Erinevate jätkuprojektidega otsitakse rahalist lisakatet taastamisalade loomade ja taimestiku muutuste seireks. Alam-Pedja Ika-I, Soosaare soos jätkatakse seirega projekti „**Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis**“ (**Implementation of national climate change adaptation activities in Estonia**), LIFE21-IPC-EE-LIFE-SIP **AdaptEst/101069566**” raames. Riiklikku seiret taastamistöõde edukuse hindamiseks pole korraldatud, ehkki selle vajadust on kliimaministeriumile ja selle allasutustele korduvalt rõhutatud. Põhjenduseks on toodud rahastusvõimaluste nappust.

LIFE Mires Estonia projektijärgsete tegevuste kavas on välja toodud, et taastamistöõde tulemusi võib mõjutada kavandatav Oandu põlevkivi allmaakaevandus, mille esialgsed piirid ulatuvad Sirtsu kaitseala piiridele. Käimasoleva keskkonnamõjude hindamise protsessi käigus oleme teinud kaevandajale ja kaevandamist reguleerivatele ametkondadele ettepanekud mõjude välistamiseks taastatud soo-aladel. OÜ VKG Kaevandused Oandu kaevanduse kaevandamisloa taotluse keskkonnamõju hindamise menetlemine on hetkel pooleli ja 2023. aastal täiendavaid ettepanekuid selle protsessiga seonduvalt ei tehtud.

2021. aasta detsembris algas 5-aastane projekt **WaterLANDS**, mille käigus plaanitakse mitmel pool Euroopas taastada kokku 10 500 hektarit kahjustatud märgalasid. Eestis toimuvad tööd 3500 hektaril Pärnumaal. Parandada plaanitakse Kikepera kaitseala kuivendatud metsade ja soode olukorda ning Kõrsa raba (Saiasoo) seisundit, samuti puhuda taas elu sisse Lavassaare ammendunud turbaväljakutele. Euroopa Komisjoni Horizon 2020 Roheleppe programmist rahalise toetuse saanud projekt koondab eri riikide kogemuste põhjal kokku senised parimad praktikad, mida saab ka tulevikus märgalade hüvanguks kasutada. Kaasates juba projekti alguses kohalikke kogukondi ja teisi huvilisi, püüame kahjustunud märgalade taastamisel leida parima lahenduse nii keskkonnale, kohalikele kogukonnale kui ka majandusele. Nõnda loetakse vundament tulevikuks, et säilinud märgalad oleks paremini hoitud ja mõistlikult kasutatud ning kahjustatud alad taastatud.

Seire Lavassaare ammendunud turbaväljal: Marko Kohv

2023. aasta suurimaks väljakutseks oli taastamiskavade koostamine ning kooskõlastused erinevate institutsioonide ja laiema avalikkusega. Kooskõlastused saadi Lavassaare ja Kõrsa taastamiskavadele, sellele järgnes ehitusprojektide koostamine. Kikepera Ika taastamiskavale kooskõlastuse saamine lükkus 2024. aastasse. 2024. aastal viiakse läbi tehniline projekteerimine ning alustatakse taastamistöõdega Lavassaare ja Kõrsa taastamisaladel.

Lisaks kohalike elanike otsesele teavitustööle taastamistegevuse plaanidest, oleme alustanud harrastusteaduse raja kujundamisega Kõrsa jääksohu, et pakkuda kohalikele elanikele võimalust jälgida soo taastumist ning parandada puhkevõimalusi. 2023. juunis korraldasime koos Sindi gümnaasiumiga harrastusteaduse päeva, kus projekti erinevad eksperdid tutvustasid ca 110 kooliõpilasele vaatlusvõimalusi veetasemest lindude ning kahepaikseteni. Valminud on raja esialgsed ülesanded ning neid saab QR-koodide abil rajal kasutada. 2024. aastal on kavas saada raja infrastruktuur valmis ning tutvustada valminud rada kohalikele elanikele.

Projektis WaterLANDS osaleb 32 partnerit 14 Euroopa riigist ning seda juhivad Dublini ülikooli kolledž (UCD) Iirimaaalt. Eestist lööb kaasa neli partnerit: Tartu Ülikool, Eestimaa Looduse Fond, Riigimetsa Majandamise Keskus ja AS Tootsi Turvas. Projekti kogueelarve on 23 miljonit eurot, millest Eesti partneritele on kokku kasutada antud 5,2 miljonit. Projekti tegevusi juhivad ja viivad ELFis ellu Jüri-Ott Salm ja Piret Pungas-Kohv. Projektis osalevad veel Eerik Leibak (Kikepera Ika-I taastamise kavandamine), Mariliis Haljasorg (kommunikatsioon) ja Mari Palolill (kaasamine).

Projekti „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis“ (*Implementation of national climate change adaptation activities in Estonia*), LIFE21-IPC-EE-LIFE-SIP AdaptEst/101069566” tegevustiku ELFi puudutav osa on üles ehitatud sarnaselt eelnimetatud projektile „Soode kaitse ja taastamine”. Plaanis on sulgeda Alam-Pedja Ika-I paiknevad kuivenduskraavid, et parandada sealsete sookosluste ja teiste märgalade seisundit. ELFi rolliks on viia läbi eelinventuurid võimalikel taastamisaladel, elustiku seire ja talgute korraldamine, ilmastikusündmusi käsitleva pärimuse kogumine ja õppemängu koostamine.

2023. aastal viidi Alam-Pedja südames läbi esimene koosluste inventuur, nendega jätkatakse 2024. aastal. Täpsemad plaanid veerežiimi taastamistööde ulatuse kohta selgitatakse välja 2024-2025. Samuti seiratakse projekti käigus Soosaare taastamisala. Lisaks Alam-Pedja Ika-I toimuvale, korraldame igal teisel aastal märgalade päevale pühendatud konverentsi - 2023. aastal alustasime 2024. aasta 2. veebruaril toimuva konverentsi ettevalmistusi. Projekti tegevusi juhivad ja viivad ELFis läbi Jüri-Ott Salm ning projektis osalevad Eerik Leibak (inventuuride kavandamine), Piret Pungas-Kohv (konverentside korraldus ning keskkonnateadlikkus) ja Mariliis Haljasorg (kommunikatsioon).

Eksperttööd

Keskkonnaagentuuri tellimusel tehti väliuuringuid Eesti maismaa tuuleenergeetika potentsiaalsetel eelisarendusaladel, et selgitada välja EL loodusdirektiivi elupaigatüüpide ja neis leiduvate I ja II kaitsekategooria kaitsealuste soontaimeliikide olemasolu. Uuringu tulemused olid aluseks, et hinnata tuuleenergeetika arendamise (tuuleparkide rajamise) võimalikku mõju ja ulatust. Töö käigus hinnati tuulepargi kui terviku võimalikku mõju: i) sookoslustele üldiselt, ii) konkreetset tüüpi sookoslustele ning iii) sookoslustele iga etteantud uuringuala piires. Samuti kirjeldati leevendusmeetmeid ja seire vajadusi juhiks, kui kavandatakse tuulepargi rajamist soolupaikade võimalikku mõjupiirkonda.

Viljandi vallavalitsuse tellimusel koostati ekspertiis Pussisoo (Niilusoo) kaitse alla võtmise otstarbekuse ja põhjendatuse ning kavandatavate piirangute kohta. Leiti, et kaitse alla võtmine kohaliku kaitsealana on otstarbekas ja põhjendatud, see rikastab oluliselt piirkonna elukeskkonda läbi elurikkuse ja maastiku kaitse, samuti on piirkonnas hetkel mitmeid turbakaevandusi ning intensiivne põllumajandus, ala kaitse alla võtmine aitab hoida inimeste elukeskkonda elamisväärse ja atraktiivse. Teatavasti soovitakse alal turbakaevanduse rajamist, mis on vastuoluline tänapäevaste maakasutuse põhimõtetega.

Märgalaviljelus Baltimaades

2021. aasta sügisest jätkuvad märgalaviljeluse tegevused eesmärgiga tagada nii kunagistel kui ka praegustel märgaladel allesjäänud turba ja sellesse seotud süsiniku säilimine, vähendada neist lähtuvat CO₂ heidet, võimaldada maakasutuse jätkamist.

Märgalaviljeluse projekti raames osaleb ELF riiklike ning EL poliitikate (nt ÜPP) kujundamisprotsessis. ÜPPs kuulub märgalaviljelus toetuskõlblike tegevuste hulka, kuid Eestis spetsiifiliselt sellele veel toetust taotleda ei saa, sest eestiseseid kriteeriume pole veel kehtestatud. Samas ei saa ka väita, et

märgalaviljelus on abikõlbmatu, sest näiteks märgadel soomuldadel rohumaade kasutus ei peaks olema välistatud. ELF on osalenud EL algatatud looduse taastamise ja süsiniku eemaldamise sertifitseerimise määrase ettepaneku väljatöötamises ning vastavates Eesti-sisestes aruteludes. Keskkonnaministeeriumi juures koguneval turba ümarlaul algatasime 2022. aasta märgalaviljeluse ümarlaua. Kuna kliimaseaduse väljatöötamisel on turvasmuldade kasutus suure tähelepanu all ning kliimaministeerium on algatamas turbamaade ja turvasmuldade kasutuse teekaardi koostamist, siis pole ümarlaua kokkukutsumist eraldiseisvalt otstarbekaks peetud.

Märgalaviljeluse õppereis Saksamaale. Foto: Kateriina Rumvolt

2023. aastal tehti Märgalaviljeluse projekti raames koostööd kuue maaomanikuga, kelle kümnel põllumassiivil koostati botaaniline inventuur ja võeti mullaproovid. Tegevuste tulemusena koostas Maaelu Teadmuskeskus analüüsi märgalaviljeluse potentsiaali hindamiseks Eestis. Lisaks tõlgiti eesti keelde "Säästev põllumajandus ja metsandus turbaaladel" teabeleht, mille põhjal andis Maaelu Teadmuskeskus hinnangu märgalaviljeluse rakendatavusele Eestis. Ennekõike näitavad tehtud tööd, et Eestis on oluline teha rakendusuringuid, mis annaks kindlust erinevate liikide kasvatamise tulemuslikkuse, kasutusvõimaluste ja süsinikubilansi kohta.

2023. oktoobris toimus koostöös Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga märgalaviljeluse õppepäev, kus tutvustati osalejatele märgalaviljelust, selle rakendatavuse võimalusi ning pilootalasid. Õppepäeval oli 75 osalejat.

Märgalaviljeluse näitust tutvustati nii Tartu loodusmajas, Soomaa rahvusparki külastuskeskuses, Maamessil, Eesti Maaülikoolis kui ka Tallinna Ülikoolis.

Projekti rahastab Euroopa Kliimainitsiatiiv (*European Climate Initiative - EUKI*). Partneriteks on Michael Succow' Sihtasutus Saksamaalt, Lake & Peatland Research Centre Lätis ja Foundation for Peatlands Restoration & Conservation Leedus. ELFis on projektijuhtideks Kateriina Rumvolt ja Jüri-Ott Salm, projektis osalevad Aleksei Lotman (põllumajanduspoliitika) ja Mariliis Haljasorg (teavitus).

Turba kaevandamise küsimused

Keskkonnaministeeriumi juures tegutsenud turba ümarlaual esindas ELFi Jüri-Ott Salm, 2023. aastal koosolekuid ei toimunud ja on võimalus, et kliimaministeeriumis see formaat enam ei toimi.

Sellele vaatamata on jätkuvalt aktuaalne turba kaevandamise ja selle kasutamise vastavus kliimapoliitika eesmärkidega ning potentsiaalsete kaevandusalade nimekirja ülevaatamine, uuteks teemadeks olid EL mulladirektiivi väljatöötamine ja ELFi tõstatatud märgalaviljelus, mis annaks võimaluse ka alternatiivsete materjalide kasutuselevõtuks.

2022. aastal algatati Harjuma ehitusmaavarade teemaplaneering, mis käsitleb ka turba kaevandamist. 2023. aastal vastavalt Rapla- ja Pärnumaa planeering. ELF ja EKO tegid ettepaneku määratleda teemaplaneeringu raames Harjumaal "Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja" kantud sood, mis on senini säilinud looduslikuna, ning vastavalt Looduskaitse arengukavale aastani 2020, Kliimapoliitika põhialustele aastani 2050, EL bioloogilise mitmekesisuse strateegiale aastani 2030, Rahvusvahelise Turbaalade Ühingu juhiste arvata need võimalikest kaevandatavatest aladest välja.

ELF on esindatud vabatahtliku turba kaevandamise sertifitseerimissüsteemi arendamisega tegeleva sihtasutuse Responsibly Produced Peat (RPP) nõukogus (nõukogu liige Jüri-Ott Salm). Sertifitseerimissüsteemi eesmärgiks on tagada looduskaitsete väärtuste säilimine ja kaevandusjärgne alade korrastamine eelistatult taastatud märgaladena. Kliimamuutuste leevendamiseks on oluline taastada võimalikult kiiresti ammendatud kaevandusaladel süsinikku siduvad märgalad, et vältida edasist CO₂ emissiooni. Täiendavalt on RPPs esindatud looduskaitseorganisatsioonid (ELF ja Wetlands International) teinud ettepaneku leppida Euroopa üleselt kokku turba kasutuse põhimõtetes ja vähendamises ning alternatiivsete taastuvate materjalide kasutuselevõtus.

Teatud määral on saanud lahenduse Rääma soos turba kaevandamise ja kaevandusloas sätestatud tingimuste eiramisega seonduv. BIOLAN Baltics OÜ tegi 2020. aastal Rääma soos Rääma turbamaardlas (registrikaardi nr 0230) eelkuivendustöid, mille tulemusel toimus ulatuslik maapinna vajumine kuni 200 m ning tekkisid pinnase lõhed kuni 150 m kaugusel kaevandusala piirist, kuigi kaevandamisluba (L.MK/326603) kohustas enne kaevandamistegevuse alustamist rajama vettpidava tõkendi (geomembraanist sein), mis tagaks veerežiimi säilimise väljaspool mäeeraldist. Hüdrogeoloogilise hinnangu koostamine väidetavalt puidujääkidest rajatud veetõkendi toimivusele ja protsessi vastavusele kaevandamisloas sätestatud tingimustega oli arendajatel kavas 2022. aastal, kuid on jäänud vastuseta. ELF on teinud ettepaneku tegevuste järelevalve kohta ja menetlus algatati 2023. aasta lõpul.

ELFi kliimaprogramm

ELFi strateegia kliimaprogrammi üldine eesmärk on peatada Eestist lähtuva kasvuhoonegaaside hulga kasv atmosfääris (st saavutada kliimanetraalsus ja sealt edasi kliimanegatiivsus) ning põlevkivienergeetikast loobumine ja Eesti üleminek taastuvenergiale.

ELi ja Eesti kliimapoliitika

Kuna EL tasandil on enamik "Fit for 55" kliimapoliitikaga seotud õigusakte vastu võetud, keskendus ELFi töö eeskätt Eesti kliimapoliitika kujundamisele.

Aasta kõige olulisemaks protsessiks oli **kliimaseaduse koostamine**. Et kliimaseadusele teadmispõhisemalt läheneda ja tugeva kliimaseaduse saamiseks huvikaitse tegevusi kujundada, tellis ELF Keskkonnaõiguse Keskuselt (KÕK) [Eesti kliimaseaduse perspektiivikuse analüüsi](#). Algas eeltöö suurema huvikaitse kampaania käivitamiseks, kohtusime erinevate osapooltega, avaldasime arvamuskavatsusi, toimusid avalikud esinemised, loodi kampaanialeht www.kliimaseadus.ee, toimus kliimaseaduse ümarlaud ning kohtusime keskkonnaorganisatsioonidega Saksamaalt, Soomest ja Lätist, kelle kogemustest õpitu oli suureks abiks edasiste tegevuste planeerimisel. Kliimaseaduse koostamise protsessis osaleme koos teiste EKO liikmetega nii kliimaseaduse juhtrühmas kui ka mitmes valdkondlikus töörühmas. Sügisel andsime EKO kaudu [tagasisidet kliimaseaduse väljatöötamiskavatsusele](#). Seal kirja pandud põhimõtted on oluliseks lähtekohaks edasistes aruteludes.

Lisaks kliimaseadusele oli oluliseks teemaks **riikliku kliima- ja energiakava (REKK) uuendamine**. ELF osales REKKi kavandile tagasiside andmises ning aasta lõpus Euroopa Komisjoni tagasiside hindamises. Koostöös LIFE projekti "Together for 1.5" partneritega ning Läti ja Leedu keskkonnaorganisatsioonidega tegutsesime REKKi protsessi aluseks oleva ELi energialiidu juhtimismääruse (*EU Governance Regulation*) teemalise huvikaitsega, sh koostasime ühiskirja, mida jagati Euroopa Parlamendi liikmetega.

ELF osales riiklike kliimapoliitika dokumentide (nt KEVAD) koostamises ja tegi tööd kõrgemate kliima-ambitsioonide seadmise nimel, panustades sealhulgas paketi "Fit for 55" siseriiklikku rakendamisse. Algas programm, et tõsta teadlikkust süsinikuturgude teemal, toimusid kohtumised teiste huvitatud osapooltega. Lisaks varem kasutusse võetud märksõnale "süsinikueelarve", tutvustasime uue mõistena energiapiisavuse kontseptsiooni. Riigikogu valimiste järgselt esitasime [soovitused koalitsioonileppesse](#), mida leppes osaliselt ka arvestati. EKO kaudu esitasime ka [ettepanekud rohepöörde tegevusplaanile](#). Jooksvalt täienes kliimamuutused.ee leht, üheks oluliseks postituseks oli [Eesti süsinikueelarve analüüs](#), 2023. aasta detsembris tellisime Neway OÜlt kodulehe visuaalse ning vormilise uuendamise, mis koos sisuliste uuendustega valmib 2024. juuniks.

Otsustajate kliimakool

2022. aastal koostöös Grete Arro ja mitmete teiste teadlastega välja töötatud otsustajate [kliimakool](#) toimus 2023. aastal 4 korda: aasta alguses juhtidele ja ajakirjanikele, kevadel KOVide juhtidele, septembris Reformierakonnale ning novembris meediale. Kliimakooli eesmärk on anda alusteadmisi kliima valdkonda mõjutavatele otsustajatele nagu näiteks riigiametnikud, ajakirjanikud ja ettevõtjad. Kliimakooli programm koosneb kolmest osast: kliimamuutuste loodusteaduslikud alused, kliimariskid ja lahenduste selgitused. Kliimamuutust käsitleme ühe keskkonnakriisina teiste seas ning seostame seda ka elurikkuse kriisiga. Kliimakool on saanud osalejatelt positiivset tagasisidet. 2023. aasta lõpus algasid Kliimaministeeriumiga ettevalmistused riikliku kõrgema kliimakooli läbiviimiseks, mis toetub ELFi välja töötatud kliimakoolile.

Foto: Katre Liiv

Taastuenergia ja kogukonnaenergeetika

2023. aastal tegutses ELFi energeetika projekt kolmel suunal - 100% taastuenergia, igapäevase looduskaitse ja elurikkus energiatootmises ning kogukonnaenergeetika kui sotsiaalse kaasatuse ja õiglase ülemineku tööriist.

Taastuenergia 100% - panustasime Riigi energia- ja kliimakavasse ning Energiamajanduse arengukavasse energiapiisavuse, -tõhususe, taastuenergia ning kogukonnaenergeetika suunal. Lisaks osalesime ka kliimaseaduse energeetika töörühmas. Taastuenergiale üleminek tekitab küsimusi keskkonnakaitselistel ja kohalike kogukondade planeeringutesse kaasamise teemal. ELF korraldas koos Eesti Rohelise Liikumisega ümarlauda kohalike omavalitsuse esindajate ning ministeeriumi ametnike vahel, et probleemkohtadele lahendusi leida ning üllitasime koos ka [video](#), mis probleematikat läbi ekspertide kommentaaride avas.

Taastuenergia ja igapäevase looduskaitse - 2023. aastal jätkas ELF koostööd Tartu Ülikooli taastamisökoloogia teaduritega nende koostatud raporti levitamisel. Koostasime illustreeriva juhendmaterjali "[Elurikkad päikesepargid. Juhend kohalikele omavalitsustele ja päikeseenergia tootjatele](#)" ning organiseerisime kohalikele omavalitsustele ja päikeseparkide arendajatele infoseminare. AS Sunlyga alustasime koostööd, et testida elurikkuse sõbralikke lahendusi rajatavas Nurme päikesepargis, mille rajamisel ning käitamise ajal seiravad teadlased ala liigilist elurikkust. Hajusa energeetika levimisel, mis tähendab ka suuri ümberehitamisi elektrivõrgus, on oluline leida rohevõrgustikku ja looduslikke kooslusi võimalikult vähe kahjustavad asukohad ja lahendused - selles osas jätkame tööd ka 2024. aastal.

Kogukonnaenergeetika - ELF jätkas aktiivset osalemist kogukonnaenergeetika liikumise ehitamises, osalesime Ida- ja Kesk-Euroopa kogukonnaenergeetika kogunemisel Kreekas, kust saadud ideedega toetasime kasvavat kogukonnaenergeetika ümarlauda ning huvikaitse tööd selles vallas. Avaldasime artikleid kogukonnaenergeetikast kui poliitilisest visioonist ning laiendatult hüvedest, mis sellega kaasnevad.

Kliimaprogrammi tööd võimaldasid järgmised toetused Eesti ja rahvusvahelistelt rahastajatelt:

- ELi LIFE programmi toel teeme koostööd rahvusvaheliste partneritega eesmärgiga toetada ELis ja Eestis edukat ja kiiret üleminekut kliimaneutraalsele majandusele (Together for 1.5 projekt).

- European Climate Foundation toel suurendasime teadlikkust ning poliitilise tasandi arusaama sellest, et Euroopa rohelepe ja üleminek madala süsinikuheitega majandusmudelile pakub Eestile palju võimalusi. Samuti veame ECFi toel kliimaprogrammis taastuenergia suunda.
- Sigrid Rausingu Fondi (SRT) toetusel korraldasime kliimakooli ja toetasime teisi kliimategevusi.

2023. aastal töötasid kliimaprogrammi meeskonnas kliima valdkonnas projektijuhtidena Piret Väinsalu (kuni juulini), Hans Markus Kalmer, Laura Maria Vilbiks ja Maia-Liisa Anton, taastuenergeetika suunal projektijuht Ingrid Nielsen. Kliimaprogrammi kommunikatsiooniekspertideks olid Katre Liiv ning Kertu Hool. Kliimaprogrammi koordineeris juhatuse liige Siim Kuresoo, kelle töö võttis mai lõpus üle Joonas Plaan.

2024. aastaks on kliimaprogrammis seatud järgmised sihid:

1. Fookuses on kliimaseaduse koostamine ja vastuvõtmine, mis toimub teaduspõhiselt ja avalikkust kaasates.
2. Jätkame huvikaitsetööd ja kliimakommunikatsiooni Eesti kliima- ja energeetikapoliitika ajakohastamiseks, et see oleks kooskõlas Pariisi kliimakokkuleppega ning aitaks saavutada nii EL kui ka Eesti kliimaeesmärke. Selleks räägime kaasa EL kliimapoliitika kujundamises ning toome Eestisse rahvusvahelist teadmist ja kogemust. 2024. aastal on kavas mitme dokumendi uuendamine (REKK, ENMAK), millesse plaanime anda oma sisendi.
3. Taastuenergia suunal keskendume taastuenergia planeeringutele ja elurikkusele taastuenergiaparkides jms ning tegutseme varasemast aktiivsemalt tuumaenergia otsustusprotsesside ja avaliku arvamuse suunamisel.

Illustratsioon päikeseparkide elurikastamise juhendist. Autor: Laura Vilbiks

ELFi liigikaitse programm

ELFi liigikaitse programmi üldeesmärk on Eesti loodusele omaste ja ohustatud liikide asurkondade elujõulisus. Strateegia eesmärgid lähiaastateks on järgmised:

- ELF on heaks tugistruktuuriks liigikaitseprojektide elluviimisel, kui konkreetse ohustatud liigi kaitsmiseks on olemas pädevad teadmised ja vahendid ning senine kaitse ei ole piisav;
- ELFi jaoks ajalooliselt prioriteetsed liigid – lendorav, nahkhiired, hülged ning kahepaiksed – on hästi kaitstud;
- kriitilisse olukorda sattunud ohustatud liikide kaitseks astub riik õigeaegselt tõhusaid samme.

Lendorav

Lendorava kaitse tegevuse põhieesmärk on olnud info kogumine lendorava esinemispaikade kohta ning selle liigi hea käekäigu eest seismine. Viimasel aastakümnel langes lendoravate arvukus alla jätkusuutlikkuse piiri. Lendoravate elupaikade vähenemise ja edasise killustumise vältimiseks on aastaid korraldatud lendorava elupaikade inventuure ning kavandatud lendorava leiukohti ühendavat võrgustikku, nende alusel on tehtud mitmeid ettepanekuid lendorava püsielupaikade moodustamiseks. Selle töö tulemusena kinnitas keskkonnaminister 2016. aastal lendorava kaitse tegevuskava ning võttis kaitse alla uued lendorava püsielupaigad. Püsielupaikade moodustamine on hoidnud ära lendoravatele oluliste elupaikade maha raiumise.

Paar viimast aastat on olnud lendoravale edukad sigimise aastad. Sajandi alguse raielankidele on kasvanud kuni 15 meetrine noor mets, mida lendoravad saavad taas kasutada isolatsiooni jäänud elupaikade vahel liikumiseks, võimaldades vahepeal asustamata leiukohti taasasustada.

Alates 2019. aastast viib Keskkonnaamet lendorava kaitseks mõeldud tegevusi läbi LIFE programmi Soome-Eesti ühisprojektis „Lendorav“. ELF ei ole projekti formaalne partner, kuid osaleb toetava osapoolena tegevuste jälgimises ja levitamises.

Nahkhiired

2022. aastal jõudis lõpule ELFi 2017. aastal alanud LIFE projekti „**Tiigilendlase (*Myotis dasycneme*) elupaikade parandamine Eestis (EstBatLIFE projekt)**“. Projekti raames tehtud tööd ja aruanded on kirjeldatud kodulehel: <http://elfond.ee/nahkhiired>. LIFE projekti jätkuprojektina käivitus 2022. aastal SA KIK rahastatud „Nahkhiirte kaitsekorralduslikud tööd Eesti neljas olulisemas talvituspaigas“. Selle toel on aastatel 2022 ja 2023 talvitusaege häirimise vältimiseks valvatud sissepääse nahkhiirte maa-alustesse talvituspaikadesse, hooldatud piirdeaedu ning valveseadmeid. Suureks väljakutseks on nahkhiirte kaitse tegevuste rahastamise jätkusuutlikkus, sh on vajalik leida vahendeid teavitustööks nahkhiirte talvitusaege häirimise ohtlikkusest ning hoonete omanike nõustamiseks nahkhiirtega seotud küsimustes.

Konnad teel(t)

Alates 2012. aastast on ELF kevaditi korraldanud KIKi toel kahepaiksete üle tee aitamise kampaaniat „Konnad teel(t)“. Algatuse eesmärgiks on vähendada kahepaiksete hukkumist maanteedel ning suurendada inimeste teadlikkust Eesti kahepaiksetest, nende eluviisidest ja olulisusest meie ökosüsteemis. Konnade elusid aitavad päästa nii talgud kui ka tähelepanelikum liiklemine kriitilistes teelõikudes rände ajal. **Pikemas plaanis on aga tarvis ohtlikele teelõikudele rajada kestlikud ning hästi planeeritud konnatunnelid.**

Konnarände ajal olid kehtestatud koostöös KOV-ide ja Maanteeametiga liikluspiirangud Tallinnas Astangu tänaval, Tartus Ihaste teel ja Porkunis Viinavabriku teel. Konnade rände eest hoiatavaid ajutisi liiklusmärke oli mujalgi. Toimusid eestikeelsed infoüritused Tartus ja Tallinnas ning venekeelsed Sillamäel ja Narvas.

2023. aastal soetati ja jagati konnatalgute juhtidele taas varustust (ämbrid, kindad, pealambid, helkurvestid, infovoldikud, konnatõkked) ning suunati huvilisi konnapäästele appi. Autorataste alt

päästeti enam kui 30 paigas üle Eesti rekordilised 29 926 kahepaikset: 27 099 harilikku kärnkonna, 2220 rohukonna, 244 rabakonna, 341 tähnikvesilikku, 20 tiigikonna ja 2 veekonna. Vabatahtlikud käisid talgutel 808 korda ja panustasid 532 töötundi. Kõige tihedam kahepaiksete ränne toimus Porkunis, kus vabatahtlike abiga päästeti 8654 konna. Tihedalt kannul oli Põltsamaa 6303 kahepaiksega ning järgnesid Rae küla 2795, Sillamäe 2571, Nelijärve 2226, Tallinna Astangu tee 1437, Ruu-Ihasalu 1387 ja Tartu Ihaste linnaosa 873 konnaga.

Tartu Ihaste piirkonna konnapäästjad. Foto: Lenne Rähn-Kuusik

“Konnad teel(t)” kampaania raames on vabatahtlikud 12 aastaga päästnud ca 206 193 kahepaikse elu. Aastate jooksul on talgutest osa võetud ca 5200 korral, tublid vabatahtlikud on konnade heaks tööd teinud üle 8019 tunni.

Algatust vedas ja vabatahtlikke koordineeris 2023. aastal Kadri Aller. Kommunikatsiooniga tegeles Kertu Hool; kampaaniat tutvustas eestikeelses meedias Birgit Purga ning venekeelses Tatjana Lavrova. Projekti tegevusi rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Kliimaministeerium ja eraettevõtte Astri Grupp.

Looduskaitse andmebaas

ELFi looduskaitse andmebaas hõlmab enamikku Eesti elupaigatüüpe ja loodusväärtusi. Läbi viidud üle-eestiliste inventuuride [põlismetsad (1993–1996); puisniidud (1995–1996); märgalad (1996–1998); niidud (1999–2001); sood (2009–2020) jt.] andmed on digitaliseeritud ja süstematiseeritud.

Andmebaas koosneb 31.12.2023 seisuga 25 213 kirjest (millele lisandub 6975 ajaloolist niidukirjet), iga kirje on ühe konkreetse elupaiga kohta (hõlmab tavaliselt 0,3–100 ha) ja sisaldab andmeid selle seisundi, väärtuste ja liigilise koosseisu kohta. Mullused uued kirjed lisandusid võimalike tuuleparkide eelvalikualadel inventeeritud soode jm koosluste kohta. Põhibaasiga seotud liigiandmebaasis oli 581 322 kirjet erinevate taime-, looma- ja seeneliikide kohta.

Väljavõtteid kaitstavate liikide ja väärtuslike koosluste kohta on igal aastal edastatud Keskkonnaagentuurile (EELIS), ebaregulaarselt ka Keskkonnaministeeriumile (nüüd Kliimaministeerium), Euroopa Komisjonile jm asjakohastele institutsioonidele. Lisaks ELFi andmebaasi "traditsioonilisele" väljavõttele (ELF_inventuurid) on EELIS-es ka eraldi teemakiht 'sood'. 2022. aastal alustati soode (sh soometsade) ja soostunud niitude andmestiku ettevalmistamisega klasteranalüüsiks, täpsustamiseks ja täiendamaks Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsiooni soelupaikade osas. Paraku on see tegevus takerdunud ning jätkub 2024. a.

ELFi andmebaas vastab Euroopa Liidu Natura 2000 kriteeriumidele ja võimaldab selle kasutust riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Muu hulgas on see oluline vahend Natura 2000 protsessi looduskaitsete aspektide objektiivsuse tagamiseks. Samuti on oluline seirata Natura kriteeriumite täitmist Eesti riigi ja arendajate poolt (arendustegevus, sh planeeringud; loodusdirektiivi art. 17 järgne seire; Natura-aladel loodushoiutööde rahastamine). Nendele tegevustele aitab kaasa osalemine Eesti-sisestes ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (EKO, WWF, IUCN).

Igaühe looduskaitse

ELFi eesmärk on, et igaüks saab elurikkust suurendada ja tunneb end osana looduskaitsest. Lähiaastate strateegilised eesmärgid on:

- igal huvilisel on piisavad praktilised teadmised ja oskused, et oma elukeskkonda rohkem elurikkust tuua;
- ELFi talgutel osaleb igal aastal 1500 inimest, teaberingi on kaasatud 3000 inimest;
- riiklikku looduskaitset täiendab ja toetab eraomandil ja erainitsiatiivil põhinev looduskaitse;
- ELFi on 1000 püsiannetajat, annetustest kogutakse 150 000 eurot aastas ning ettevõtete toetustest 150 000 eurot aastas.

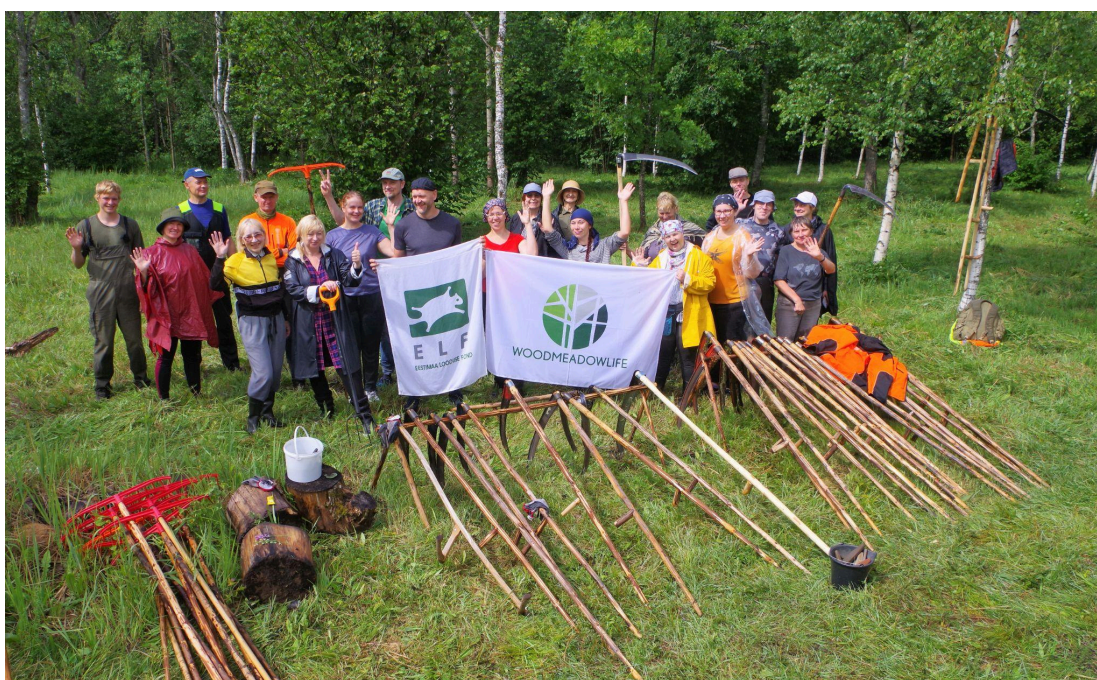
ELFi loodustalgud

Aastatel 2001–2023 on ELFi korraldusel toimunud 916 talguüritust, kus on 15 138 osalise ühisel jõul tehtud 131 368 tundi vabatahtlikku tööd.

ELFi talgute 24. hooaeg 2023. aastal oli pühendatud puisniitudele ning teema-aasta tegevustest saab ülevaate veebilehel <https://www.talgud.ee/teema/puisniidud>. Toimus mitmeid puisniidutalguid, kuulati loenguid heinamaapärimusest, käidi temaatilistel puisniiduretkedel (ravimtaimed, samblikud, põlispuud, ratsamatk, kunstitund), anti välja puisniidu taimede memoriinmäng. Teema-aasta tegevusi rahastas Kliimaministeerium ja projekt LIFE20 NAT/EE/000074 WOODMEADOWLIFE.

2023. aastal korraldas ELF 40 **looduskaitsetalgut**, kus osales 721 talgulist ning tehti 6055 tundi tööd. Talgutel veedeti ühtekokku 136 päeva. Toimunud talgutest olid 33 avalikult meie kodulehel üleväl ning 7 korraldati kinnistele gruppidele (ettevõtted, kooliklassid jne). 33 talgut toimus eesti-, 3 inglise- ja 2 venekeelsena ning 2 eesti-vene keelekümblusena. 11 talgul ja Suvekoolis taastati ja hooldati puisniite, 5 talgul tegutses kahepaiksete heaks (mudakonn 3, kõre 1, harivesilik 1), 5 talgul taastati niidurüdi ja teiste kahlejate hüvanguks rannaniite, 5 talgul tõrjuti invasiivseid võõrliike (verev lemmmalts 4, kurdlehine kibuvits 1), 5 talgul taastati pärandmaastikke (loopealne 2, kukumarjanõmm 2, niit 1), 3 talgul parandati Jänijõe seisundit, 2 talgul seirati lendoravaid, 1 talgul hooldati käpaliste kasvupaika, 1 talgul keskenduti püsimetsandusele ja 1 talgul keedeti talgumoosi. 2 talguüritust oli suunatud spetsiaalselt noortele (vanuses 15-35) ning nendel talgutel abistati mahetalunikke ja vesteldi keskkonnasõbraliku toitumise teemadel. Moositalgud toimusid 13. ja Suvekool 10. korda. Vaata ka: <https://www.talgud.ee/talgud/talgute-moju>.

Vikatitalgud Keila puisniidul. Foto: Valdur Vacht

ELFi talgute suvekool toimus 2023. aastal juba kümnendat korda. Kaheksandat aastat toimus suvekool Palupõhjas, kus niideti taastataval puisniidul Avo Rosenvaldi juhendamisel käsitsi heina. Suvekoolis osales 52 suurt ja väikest talgulist. Lisaks niitmisele said talgulised osa saunarituaalist saunanaise Laura Skatškov'i juhendamisel, osaleda Ööülikooli avalikul salvestusel (Jüri Metssalu Eesti heinamaapärimusest), õppida traditsioonilist puutööd Roland Burki juhendamisel, avastada tolmeldajate ja ööliblikate maailma koos Urmas Jürivetega ning kuulata Rändaja kontserti, mis toimus otse puisniidul.

Saunavihtade tegemine Suvekoolis. Foto: talguline Kristjan

Talgute korraldamist rahastasid KIK, LIFE programm, European Outdoor Conservation Association, EAT4CHANGE (DEAR programm), eraannetajad ning talgutel osalejad. Talgute projekti töötajad 2023. aastal olid: Kadri Aller, Katrin Loss, Kertu Hool ja Rait Parts. Suvekooli korraldamisega tegeles Jaanus Libek. 2024. aastal toimub taas ca 40 talgut ning aasta on pühendatud mere teemale.

Teeme Ära talgupäev 2023

[2023. aasta Teeme Ära talgupäeval](#) kutsuti üles korrastama keldreid ajutiseks varjepaigaks, korraldama saunatalguid ning panustama elurikkuse püsimisse.

Talgupäeva raames toimus 1239 talgut, millest võttis osa 34 055 talgulist. Üle Eesti koristati ühiselt 242 kortermaja keldrit, korrastati 205 sauna ning muudeti elurikkamaks 151 kooli ümbrus. Enim talguid toimus Harjumaal ja Tallinnas, elanike arvu järgi toimetas enim talgulisi Saaremaal. Väljaspool Eestit toimusid talgud Prantsusmaal, Hispaanias ja Kanadas kokku 242 talgulisega.

Talgupäeva korraldasid Eestimaa Looduse Fond, Eesti Külaliikumine Kodukant ja nende ümber koondunud võrgustik. Toetajateks ja partneriteks olid Siseministeerium, Päästeamet, Sigrid Rausingu Fond, Dentsu, Bauhof, Nordic Hotel Forum, Schneider Electric, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA, Eesti Maaturismi Ühing, Saunamaailm, Onninen, Tele2 jt.

Talgupäeva eestvedajaks oli Henrik Raave, meeskonnas töötasid Kadi Rutens, Eeva Kauba ja Tarmo Tüür.

Välja antud stipendiumid ja toetused

ELF annab igal aastal välja noore looduskaitsejuhataja auhinda, mis loodi Kaja ja Aleksei Lotmani sihtrahastamise baasil 2005. aastal, 2023. aastal anti seda välja 18. korda. Žürii otsusel sai 2023. aasta nooreks looduskaitsejuhatajaks lendoravauurija Liisa Rennel. Keskkonnaametis töötav laureaat on

aastaid kaasa löönud lendoravate uurimises ning panustanud järjepidevalt selle haruldase liigi ning tema elupaigaks olevate vanade loodusmetsade kaitseks. Auhinnaga kaasnes ehtekunstnik Kertu Tubergi loodud rinnamärk ning 1000-eurone stipendium, mille panid sel korral välja NaTourEst, Eesti Loodusturismi Ühing, Naturum, Loodustaju, Birding Haapsalu ja Eestimaa Looduse Fond.

Noore looduskaitsja auhinna andis Liisa Rennelile üle Tarmo Tüür 1. ja 2. veebruaril 2024 toimunud konverentsil "Meri ja soo". Foto: Katre Liiv

ELF koos Maailma Looduse Fondi Läänemere programmiga annab välja Läänemere-sõbraliku taluniku auhinda, millega kaasneb 1000-eurone stipendium. [2023. aastal võitis Läänemere-sõbraliku taluniku konkursi](#) lisaks talu Lahemaalt.

Raamatupidamise aastaaruanne

Bilanss

(eurodes)

	31.12.2023	31.12.2022	Lisa nr
Varad			
Käibevarad			
Raha	345 922	1 194 264	2
Finantsinvesteeringud	488 000	0	3
Nõuded ja ettemaksed	335 649	81 803	4
Varud	1 625	2 509	
Kokku käibevarad	1 171 196	1 278 576	
Põhivarad			
Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse	11 037	12 091	6
Kinnisvarainvesteeringud	16 655	17 711	7
Materiaalsed põhivarad	68 617	106 124	8
Kokku põhivarad	96 309	135 926	
Kokku varad	1 267 505	1 414 502	
Kohustised ja netovara			
Kohustised			
Lühiajalised kohustised			
Laenukohustised	11 944	3 001	10
Võlad ja ettemaksed	124 552	96 834	11
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	670 908	651 979	13
Kokku lühiajalised kohustised	807 404	751 814	
Pikaajalised kohustised			
Laenukohustised	0	11 502	10
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	296 522	500 369	13
Kokku pikaajalised kohustised	296 522	511 871	
Kokku kohustised	1 103 926	1 263 685	
Netovara			
Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	10 932	10 932	
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	139 885	130 456	
Aruandeaasta tulem	12 762	9 429	
Kokku netovara	163 579	150 817	
Kokku kohustised ja netovara	1 267 505	1 414 502	

Tulemiaruanne

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Tulud			
Annetused ja toetused	1 220 285	1 143 892	14
Tulu ettevõtlusest	153 764	83 897	15
Muud tulud	2 170	1 814	
Kokku tulud	1 376 219	1 229 603	
Kulud			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-1 105 593	-947 753	16
Jagatud annetused ja toetused	-35	-6 000	17
Mitmesugused tegevuskulud	-92 437	-87 310	18
Tööjõukulud	-138 475	-124 998	19
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-38 563	-46 610	7,8
Muud kulud	-490	-373	
Kokku kulud	-1 375 593	-1 213 044	
Põhitegevuse tulem	626	16 559	
Kasum (kahjum) tütarettevõtjatelt	-1 054	1 693	6
Intressitulud	13 812	90	
Intressikulud	-622	-8 913	
Aruandeaasta tulem	12 762	9 429	

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	626	16 559	
Korrigeerimised			
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	38 563	46 610	7,8
Kasum (kahjum) põhivarade müügist	0	-1 812	
Muud korrigeerimised	-1 159 523	-1 088 347	
Kokku korrigeerimised	-1 120 960	-1 043 549	
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	-6 350	13 067	
Varude muutus	884	1 100	
Põhitegevusega seotud kohustiste ja ettemaksete muutus	27 718	-19 116	
Laekumised sihtotstarbelistest tasudest, annetustest, toetustest	737 863	2 638 472	13
Kokku rahavood põhitegevusest	-360 219	1 606 533	
Rahavood investeerimistegevusest			
Laekunud materiaalsete ja immateriaalsete põhivarade müügist	0	3 333	8,20
Tasutud muude finantsinvesteeringute soetamisel	-488 000	0	3
Laekunud intressid	3 058	42	
Kokku rahavood investeerimistegevusest	-484 942	3 375	
Rahavood finantseerimistegevusest			
Saadud laenud	0	60 000	10
Saadud laenude tagasimaksed	0	-468 000	
Kapitalirendi põhiosa tagasimaksed	-2 559	-2 945	10
Makstud intressid	-622	-8 913	
Kokku rahavood finantseerimistegevusest	-3 181	-419 858	
Kokku rahavood	-848 342	1 190 050	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses	1 194 264	4 214	
Raha ja raha ekvivalentide muutus	-848 342	1 190 050	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	345 922	1 194 264	2

Netovara muutuste aruanne

(eurodes)

			Kokku netovara
	Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	Akumuleeritud tulem	
31.12.2021	10 932	130 456	141 388
Aruandeaasta tulem	0	9 429	9 429
31.12.2022	10 932	139 885	150 817
Aruandeaasta tulem	0	12 762	12 762
31.12.2023	10 932	152 647	163 579

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Arvestuspõhimõtted

Üldine informatsioon

SA Eestimaa Looduse Fond (edaspidi: Sihtasutus) raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga. Eesti finantsaruandluse standardiga põhinõuded on kehtestatud Eesti Vabariigi raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid (edaspidi: RTJ). Tulemiaruarande koostamisel on lähtutud RTJ 14 põhimõtetest.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes.

Arvestuspõhimõtete või informatsiooni esitusviisi muutused

Käesoleva majandusaasta aruande koostamisel muudeti osade kulude klassifitseerimise põhimõtteid ja sellest tulenevalt korrigeeriti ka võrdlusperioodi finantsnäitajad.

Muudatused ei mõjuta aruandeaasta tulemit.

Lisarea nimetus	31.12.2022	Muutus	31.12.2022
Tulemiaruaranne			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otseses kulud	-961 926	14 173	-947 753
Mitmesugused tegevuskulud	-125 500	38 190	-87 310
Tööjõukulud	-71 752	-53 246	-124 998
Muud kulu	-1 256	883	-373
Aruandeaasta tulem		0	

Raha

Raha ja selle lähenditena kajastatakse bilansis raha kirjel ja rahavoogude aruandes kassas olevat sularaha, arvelduskontode jääke (v.a. arvelduskrediit) ja kuni 3-kuulisi tähtajalisi hoiuseid. Kasutatud arvelduskrediiti kajastatakse bilansis lühiajaliste laenukohustiste koosseisus.

Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustised

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpannga valuutakursid. Kõik välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja -kohustised (rahas tasutavad nõuded ja laenud) ning välisvaluutas fikseeritud mitte-monetaarsed varad ja -kohustised, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil hinnatakse aruandekuupäeval ümber eurodesse ametlikult kehtivate Euroopa Keskpannga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid kajastatakse kasumiaruandes perioodi tulu ja kuluna.

Finantsinvesteeringud

Lühiajaliste finantsinvesteeringutena kajastatakse tähtajalisi hoiuseid, mille lunastustähtaeg on 3-12 kuu jooksul aruandekuupäevast.

Tütär- ja sidusettevõtjate aktsiad või osad

Tütarettevõtteks loetakse ettevõtet, mille üle emaettevõtjal on kontroll. Tütarettevõtet loetakse emaettevõtja kontrolli all olevaks, kui emaettevõtja omab kas otseselt või kaudselt üle 50% tütar-ettevõtja hääleõiguslikest aktsiatest või osadest või on muul moel võimeline kontrollima tütar-ettevõtja tegevus- ja finantspoliitikat.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle emaettevõttel on oluline mõju, kuid mida ta ei kontrolli. Üldjuhul eeldatakse olulise mõju olemasolu juhul, kui ettevõtte omab sidusettevõttes 20% kuni 50% hääleõiguslikest aktsiatest või osadest.

Investeeringud tütar- ja sidusettevõtetesse kajastatakse bilansis kasutades kapitaliosaluse meetodit. Kapitaliosaluse meetodi kohaselt võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses, mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel ettevõtte osalusega muutustes

investeeringuobjekti omakapitalis (nii muutused investeeringuobjekti kasumis/kahjumis kui muudel omakapitali kirjetel), omandamisel tekkinud firmaväärtuse võimalike allahindlustega ning omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega.

Omavahelistes tehingutes tekkinud realiseerumata kasumid elimineeritakse vastavalt ettevõtte osaluse suurusele. Realiseerimata kahjumid elimineeritakse samuti, välja arvatud juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus.

Juhul kui ettevõtte osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis on võrdne või ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Juhul kui ettevõtte on garanteerinud või kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustisi, kajastatakse bilansis nii vastavat kohustist kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit.

Osalust omandatud tütar- ning sidusettevõtete varades ja kohustistes ning omandamisel tekkinud firmaväärtust kajastatakse bilansis netosummana vastavalt real „Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse“.

Nõuded ja ettemaksud

Nõuetena ostjate vastu kajastatakse ettevõtte tavapärase äritegevuse käigus tekkinud lühiajalisi nõudeid. Nõudeid ostjate vastu kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (s.o nominaalväärtus miinus vajadusel tehtavad allahindlused).

Individaalselt oluliste nõuete väärtuse langust (st. vajadust allahindluseks) hinnatakse iga ostja kohta eraldi, lähtudes eeldatavasti tulevikus laekuvate summade nüüdisväärtusest. Selliste nõuete puhul, mis ei ole individaalselt olulised ja mille suhtes ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud, hinnatakse väärtuse langust kogumina arvestades eelmiste aastate kogemust laekumata jäänud nõuete osas. Varem alla hinnatud ebatõenäoliste nõuete laekumist kajastatakse ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu vähendamisenä. Muid nõudeid ja ettemakseid kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses.

Varud

Varud võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis koosneb ostukulutustest ja muudest kulutustest, mis on vajalikud varude viimiseks nende olemasolevasse asukohta ja seisundisse.

Varude ostukulutused sisaldavad lisaks ostuhinnale varude ostuga kaasnevaid mittetagastatavaid makse ja varude soetamisega otseselt seotud transpordikulutusi, millest on maha arvatud hinnaalandid ja dotatsioonid.

Varudes kajastatakse müügiks ostetud särke, meeneid ja raamatuid.

Varude soetusmaksumuse arvestuspõhimõtted

Varude soetusmaksumuse arvestamisel kasutatakse FIFO meetodit.

Varud hinnatakse bilansis lähtudes sellest, mis on madalam, kas soetusmaksumus või neto realiseerimisväärtus.

Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud kinnisvaraobjekte (maa, hoone), mida ettevõtte hoiab renditulu teenimise või turuväärtuse kasvu eesmärgil ja mida ei kasutata enda majandustegevuses. Kinnisvarainvesteering võetakse bilansis algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis sisaldab ka soetamisega otseselt seonduvaid tehingutasusid (s.o notaritasud, riigilõivud, nõustajatele makstud tasud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks ostutehing tõenäoliselt aset leidnud). Edasi kajastatakse kinnisvarainvesteeringuid soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulēeritud kulum ja võimalikud allahindlused väärtuse langusest. Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale kinnisvarainvesteeringu objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Juhul kui kinnisvarainvesteeringu objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid. Ettevõtte kinnisvarainvesteeringule rakendatav amortisatsioonimäär on 2-5% aastas. Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust.

Maad ei amortiseerita.

Hilisemad kulutused on lisatud kinnisvarainvesteeringu soetusmaksumusele juhul, kui need vastavad materiaalse põhivara mõistele ja bilansis kajastamise kriteeriumitele. Muud hilisemad kulutused (näiteks remont, hooldus) on kajastatud aruandeperioodi kuludes. Juhul, kui kinnisvarainvesteeringu objektil vahetatakse välja mõni komponent, lisatakse uue komponendi soetusmaksumus objekti soetusmaksumusele ning asendatava komponendi jääkmaksumus kantakse bilansist maha.

Kinnisvarainvesteeringuid ei kajastata õiglasel väärtuses kuna juhtkonna hinnangul ei ole seda võimalik teha mõistliku kulu ja pingutusega.

Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad

Materiaalseks põhivaraks loetakse Sihtasutuse enda majandustegevuses kasutatavaid varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 2000 eurot.

Materiaalne põhivara võetakse algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast (k.a tollimaks ja muud mittetagastatavad maksud) ja otseselt soetamisega seotud kulutustest, mis on vajalikud vara viimiseks tema tööseisundisse ja –asukohta.

Materiaalsed põhivarad kajastatakse bilansis tema soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulēeritud kulum ja võimalikud

väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kapitalirendile võetud materiaalse põhivara arvestus toimub sarnaselt ostetud põhivaraga.

Materiaalse põhivara objektile tehtud hilisemad väljaminekud kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaobjektiga seotud tulevast majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Muid hooldus- ja remondikulusid kajastatakse kuluna nende toimumise momendil.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Olulise lõppväärtusega varaobjektide puhul amortiseeritakse kasuliku eluea jooksul kulusse ainult soetusmaksumuse ja lõppväärtuse vahelist amortiseeritavat osa. Juhul, kui vara lõppväärtus ületab tema bilansilist jääkmaksumust, lõpetatakse vara amortiseerimine. Juhul kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamise arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid.

Piiramata kasutuseaga objekte nagu maa ei amortiseerita.

Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust, vara lõpliku eemaldamiseni kasutusest. Igal aruandekuupäeval hinnatakse kasutatavate amortisatsioonimäärade, amortisatsioonimeetodi ning lõppväärtuse põhjendatust.

Juhul kui põhivara kaetav väärtus (s.o kõrgem kahest järgnevast näitajast: vara neto müügihind või vara kasutusväärtus) on väiksem tema bilansilisest jääkmaksumusest, on materiaalse põhivara objektid alla hinnatud nende kaetavale väärtusele.

Põhivarade arvelevõtmise alampiir 2000

Kasulik eluiga põhivara gruppide lõikes (aastates)

Põhivara grupi nimi	Kasulik eluiga
Ehitised	20
Masinad ja seadmed	4
Muu materiaalsed põhivarad	4
Immateriaalne põhivara	4

Amortiseeritavate varade puhul hinnatakse vara väärtuse võimalikule langusele viitavate asjaolude esinemist. Selliste asjaolude esinemise korral hinnatakse vara kaetavat väärtust ning võrreldakse seda bilansilise maksumusega.

Väärtuse langusest tekkinud kahjum kajastatakse summas mille võrra vara bilansiline maksumus ületab selle kaetava väärtuse. Vara kaetav väärtus on vara õiglane väärtus, millest on maha lahutatud müügikulutused, või selle kasutusväärtus, vastavalt sellele, kumb on kõrgem. Vara väärtuse languse hindamise eesmärgil hinnatakse kaetavat väärtust kas üksiku varaobjekti või väikseima võimaliku varade grupi kohta, mille jaoks on võimalik rahavoogusid eristada.

Varade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi kuluna.

Kord alla hinnatud varade puhul hinnatakse igal järgmisel aruandekuupäeval, kas võib olla tõenäoline, et vara kaetav väärtus on vahepeal tõusnud (v.a firmaväärtus, mille allahindlusi ei tühistata). Allahindluse tühistamist kajastatakse aruandeaasta kasumiaruandes põhivara allahindluse kulu vähendamisena.

Rendid

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Kapitalirenti kajastatakse bilansis vara ja kohustisena renditud vara õiglase väärtuse summas või rendimaksede miinimumsumma nüüdisväärtuses, juhul kui see on madalam. Rendimaksed jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustise jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on igal ajahetkel kohustise jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirendi tingimustel renditud varad amortiseeritakse sarnaselt omandatud põhivaraga, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem. Kapitalirendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad rentniku poolt kantavad esmased otsekulutused kajastatakse renditava vara soetusmaksumuse koosseisus.

Kasutusrendimaksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kasumiaruandes kuluna.

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse bilansis tavakorras, analoogselt põhivaraga. Väljarenditavat vara amortiseeritakse lähtudes Sihtutuses sama tüüpi varade osas rakendatavatest amortiseerimisühendustest. Kasutusrendimaksed kajastatakse

rendiperioodi jooksul lineaarselt tuluna. Kasutusrendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad esmased kulutused kajastatakse rendileandja bilansis varana (renditava varaga samal kirjel) ja amortiseeritakse kulusse rendiperioodi jooksul proportsionaalselt renditulu kajastamisega.

Finantskohustised

Kõik finantskohustised (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustised) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis sisaldab ka kõiki soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil.

Lühiajaliste finantskohustiste korrigeeritud soetusmaksumus on üldjuhul võrdne nende nominaalväärtusega, mistõttu lühiajalisi finantskohustisi kajastatakse bilansis maksmisele kuuluvas summas. Pikaajaliste finantskohustiste korrigeeritud soetusmaksumuse arvestamiseks võetakse nad algselt arvele saadud tasu õiglasest väärtusest (millest on maha arvatud tehingukulutused), arvestades järgnevatel perioodidel kohustistelt intressikulu kasutades sisemise intressimäära meetodit.

Finantskohustisi liigitatakse lühiajaliseks, kui selle tasumise tähtaeg on kaheteist kuu jooksul alates aruandekuupäevast; või Sihtasutusel pole tingimusteta õigust kohustise tasumist edasi lükata rohkem kui 12 kuud pärast aruandekuupäeva. Laenukohustisi, mille tagasimakse tähtaeg on 12 kuu jooksul aruandekuupäevast, kuid mis refinantseeritakse pikaajaliseks pärast aruandekuupäeva, kuid enne aastaaruande kinnitamist, kajastatakse lühiajalistena. Samuti kajastatakse lühiajalistena laenukohustisi, mida laenuandjal oli õigus aruandekuupäeval tagasi kutsuda laenulepingus sätestatud tingimuste rikkumise tõttu.

Annetused ja toetused

Tegevuse sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna siis, kui

- finantseerimine on laekunud või selle laekumine on praktiliselt kindel
- finantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud

Sihtfinantseerimisega kaasnevaid võimalikke kohustisi kajastatakse aruandes eraldiste või potentsiaalsete kohustistena.

Varade sihtfinantseerimise korral võetakse sihtfinantseerimise abil soetatud vara bilansis arvele tema soetusmaksumuses.

Vara soetamiseks saadud sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna siis, kui

- finantseerimine on laekunud või selle laekumine on praktiliselt kindel
- finantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud

Mitterahalisel sihtfinantseerimisel võetakse saadud vara bilansis arvele tema õiglasest väärtusest. Sihtfinantseerimine, mida saadakse eelmistel perioodidel tekkinud kulude eest või millega ei kaasne täiendavaid tulevikku suunatud tingimusi, kajastatakse tuluna perioodis, millal sihtfinantseerimine aset leidis.

Mittesihotstarbelised annetused ja toetused kajastatakse tuluna hetkel, mil need on laekunud või nende laekumine on praktiliselt kindel.

Tulud

Tulu kaupade müügist kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglasest väärtusest, võttes arvesse kõiki tehtud allahindlusi ja soodustusi. Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid on läinud üle müüjalt ostjale, müügitulu ja tehinguga seotud kulu on usaldusväärselt määratav ning tehingust saadava tasu laekumine on tõenäoline. Tulu teenuse müügist kajastatakse teenuse osutamise järel, või juhul kui teenus osutatakse pikema ajaperioodi jooksul, siis lähtudes valmidusastme meetodist.

Kulud

Kulud on kajastatud tekkepõhiselt, tulude ja kulude vastavuse printsiibist lähtudes.

Seotud osapooled

SA Eestimaa Looduse Fond aastaaruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks:

- tütarettevõtja;
- juhatuse ja nõukogu liikmed;
- eespool loetletud isikute lähedasi pereliikmeid ja nende poolt kontrollitavaid või nende olulise mõju all olevaid ettevõtteid

Rahavoogude aruanne on koostatud kaudmeetodil - põhitegevuse rahavoogude leidmisel on korrigeeritud põhitegevuse tulemit, elimineerides mitterahaliste tehingute mõju ja põhitegevusega seotud käibevarade ning lühiajaliste kohustiste saldode muutused.

Sihtasutuse põhitegevuse rahavooks loetakse tema põhikirjaliste eesmärkide teostamise käigus tekkinud rahavoogu.

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustiste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmnesid aruandekuupäeva ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Lisa 2 Raha

(eurodes)

	31.12.2023	31.12.2022
PayPal konto	0	198
Sularaha kassas	79	79
Arvelduskontod	345 843	1 193 987
Kokku raha	345 922	1 194 264

Raha arvelduskontodel sisaldab ettemakseid sihtfinantseeritavates projektides kasutamiseks perioodil 2024.

Lisa 3 Lühiajalised finantsinvesteeringud

(eurodes)

		Kokku
	Muud	
Soetamine	488 000	488 000
31.12.2023	488 000	488 000

Muu lühiajalise finantsinvesteeringuna on kajastatud tähtajalised hoiused, mille lepingud lõppevad aprillis 2024. Tähtajalistel hoiustel hoitakse rahastajate ettemakseid sihtfinantseeritavates projektides kasutamiseks perioodil 2024-2025.

Lisa 4 Nõuded ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2023	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	14 717	14 717	
Ostjatelt laekumata arved	14 717	14 717	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	225	225	5
Muud nõuded	10 802	10 802	
Intressinõuded	10 802	10 802	
Ettemaksed	3 755	3 755	
Tulevaste perioodide kulud	3 755	3 755	
Sihtfinantseerimise nõuded	306 150	306 150	13
Kokku nõuded ja ettemaksed	335 649	335 649	
	31.12.2022	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	5 188	5 188	
Ostjatelt laekumata arved	5 188	5 188	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	1 127	1 127	5
Muud nõuded	48	48	
Intressinõuded	48	48	
Ettemaksed	6 032	6 032	
Tulevaste perioodide kulud	6 032	6 032	
Sihtfinantseerimise nõuded	69 408	69 408	13
Kokku nõuded ja ettemaksed	81 803	81 803	

31.12.2023 seisuga on tulevaste perioodide kuluna kajastatud ettemaksed bürooruumide rendi ning järgneva aruandeperioodi kindlustuse, terviseenduse ja perioodika kulude eest. Sihtfinantseerimise nõuetena on kajastatud nõuded aruandeaastal tehtud projektide kulude eest, vt lisa 13.

Lisa 5 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad

(eurodes)

	31.12.2023		31.12.2022	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Käibemaks	0	11 455	0	1 673
Üksikisiku tulumaks	0	17 207	0	14 727
Erisoodustuse tulumaks	0	-671	0	203
Sotsiaalmaks	0	31 522	0	28 274
Kohustuslik kogumispension	0	1 472	0	1 271
Töötuskindlustusmaksed	0	2 153	0	1 818
Intress	0	0	0	11
Ettemaksukonto jääk	225		1 127	
Kokku maksude ettemaksed ja maksuvõlad	225	63 138	1 127	47 977

Vt lisad 4 ja 11.

Lisa 6 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad

(eurodes)

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, üldine informatsioon					
Tütarettevõtja registrikood	Tütarettevõtja nimetus	Asukohamaa	Põhitegevusala	Osaluse määr (%)	
				31.12.2022	31.12.2023
11043521	ELF Ring OÜ	Eesti	keskkonnakonsultatsioonid	100	100

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, detailne informatsioon:			
Tütarettevõtja nimetus	31.12.2022	Kasum(kahjum) kapitaliosaluse meetodil	31.12.2023
ELF Ring OÜ	12 091	-1 054	11 037
Kokku tütarettevõtjate aktsiad ja osad, eelmise perioodi lõpus	12 091	-1 054	11 037

Lisa 7 Kinnisvarainvesteeringud

(eurodes)

Soetusmaksumuse meetod			
			Kokku
	Maa	Ehitised	
31.12.2021			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-34 941	-34 941
Jääkmaksumus	856	17 911	18 767
Amortisatsioonikulu	0	-1 056	-1 056
31.12.2022			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-35 997	-35 997
Jääkmaksumus	856	16 855	17 711
Amortisatsioonikulu	0	-1 056	-1 056
31.12.2023			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-37 053	-37 053
Jääkmaksumus	856	15 799	16 655

	2023	2022
Kinnisvarainvesteeringutelt teenitud renditulu	26 836	17 979
Kinnisvarainvesteeringute otsesed haldamiskulud	-275	-275

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud ELF-ile kuuluvad bürooruumid Tartus. Alates veebruarist 2009 on sõlmitud kinnisvara üürile andmise leping tähtajaga 31.jaanuar 2024. Vt. lisa 9 ja 15.

Lisa 8 Materiaalsed põhivarad

(eurodes)

							Kokku
	Maa	Ehitised			Masinad ja seadmed	Muud materiaalsed põhivarad	
			Transpordivahendid	Muud masinad ja seadmed			
31.12.2021							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	119 469	29 789	149 258	106 484	293 881
Akumuleeritud kulum	0	-13 081	-89 724	-28 172	-117 896	-9 705	-140 682
Jääkmaksumus	5 641	19 417	29 745	1 617	31 362	96 779	153 199
Amortisatsioonikulu	0	-648	-17 686	-600	-18 286	-26 620	-45 554
Müügid (jääkmaksumuses)	0	0	-1 521	0	-1 521	0	-1 521
31.12.2022							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	104 302	29 789	134 091	106 484	278 714
Akumuleeritud kulum	0	-13 729	-93 764	-28 772	-122 536	-36 325	-172 590
Jääkmaksumus	5 641	18 769	10 538	1 017	11 555	70 159	106 124
Amortisatsioonikulu	0	-648	-10 168	-77	-10 245	-26 614	-37 507
31.12.2023							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	104 302	29 789	134 091	106 484	278 714
Akumuleeritud kulum	0	-14 377	-103 932	-28 849	-132 781	-62 939	-210 097
Jääkmaksumus	5 641	18 121	370	940	1 310	43 545	68 617

Müüdud materiaalsed põhivarad müügihinna

	2023	2022
Masinad ja seadmed	0	3 333
Transpordivahendid	0	3 333
Kokku	0	3 333

2022. aastal realiseeriti väikebuss Volkswagen Transporter, vt lisa 20.

2023. aastal põhivara investeeringuid ega müüke ei toimunud.

Lisa 9 Kasutusrent

(eurodes)

Aruandekohustuslane kui rendileandja

	2023	2022	Lisa nr

Kasutusrenditulu	26 836	17 979	7,15
Rendile või üürile antud varade bilansiline jääkmaksumus			
Kinnisvarainvesteeringud	15 799	16 855	
Kokku	15 799	16 855	

Kasutusrendituluna 2023. aastal on kajastatud:

kinnisvarainvesteeringult teenitud renditulu 26 836 eurot ja ELFi sõidukite väljarent 7 426 eurot.

Kasutusrendituluna 2022. aastal on kajastatud:

kinnisvarainvesteeringult teenitud renditulu 17 979 eurot ja ELFi sõidukite väljarent 896 eurot.

Aruandekohustuslane kui rentnik

	2023	2022	Lisa nr
Kasutusrendikulud	39 110	38 165	16,18

Kasutusrendikuluna on kajastatud bürooruumide, bürootehnika, raamatupidamistarkvarade ja dokumendihaldustarkvara rendikulud.

Lisa 10 Laenukohustised

(eurodes)

	31.12.2023	Jaotus järeljäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Alusvaluuta	Lõpptähtaeg
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta			
Lühiajalised laenud							
Liisinguleping L19106277	11 944	11 944			2.45%+ 3 kuu eribor	EUR	05.06.2024
Lühiajalised laenud kokku	11 944	11 944					
Laenukohustised kokku	11 944	11 944	0	0			
	31.12.2022	Jaotus järeljäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Alusvaluuta	Lõpptähtaeg
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta			
Pikaajalised laenud							
Liisinguleping L19106277	14 503	3 001	11 502	0	2.45%+ 3 kuu eribor	EUR	05.06.2024
Pikaajalised laenud kokku	14 503	3 001	11 502	0			
Laenukohustised kokku	14 503	3 001	11 502	0			

05.06.2024 lõppeva liisingulepingu raames osteti 2019 aastal väikebuss Volkswagen Transporter.

2020 aasta lõpus sõlmiti laenuleping Maaelu Edendamise Sihtasutusega LIFE projektide lõpuleviimiseks tehtavate kulude sildfinantseerimiseks.

Laenu tagamiseks oli seatud hüpoteek bürooruumidele asukohaga Teaduspargi 9, Tartu linn summas 450 000 eurot. Laen tagastati 2022 aastal.

2021 aasta lõpus võeti tütarettevõttelt lühiajaline laen lõppeva LIFE projekti kulude finantseerimiseks. Laen tagastati 2022 aastal.

2022 aastal võeti äriühingult lühiajaline laen summas 60 000 eurot projektide lõpuleviimiseks. Laen tagastati 2022. Laenuintress oli 10% aastas.

Lisa 11 Võlad ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2023	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	16 427	16 427	
Võlad töövõtjatele	44 925	44 925	12
Maksuvõlad	63 138	63 138	5
Saadud ettemaksed	62	62	
Tulevaste perioodide tulud	62	62	
Kokku võlad ja ettemaksed	124 552	124 552	
	31.12.2022	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	3 046	3 046	
Võlad töövõtjatele	45 781	45 781	12
Maksuvõlad	47 977	47 977	5
Saadud ettemaksed	30	30	
Tulevaste perioodide tulud	30	30	
Kokku võlad ja ettemaksed	96 834	96 834	

Lisa 12 Võlad töövõtjatele

(eurodes)

	31.12.2023	31.12.2022	Lisa nr
Töötasude kohustis	37 083	33 622	
Puhkusetasude kohustis	7 724	9 517	
Töötajate nõuded kulude eest	118	2 642	
Kokku võlad töövõtjatele	44 925	45 781	11

Töötasude kohustisena on kajastatud detsembri eest arvestatud tasud, mis kuulusid väljamaksmisele järgmise aasta jaanuaris.

Puhkusetasude kohustis on arvestatud kasutamata puhkusepäevade inventuuri alusel.

Lisa 13 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused

(eurodes)

	31.12.2021		Laekunud	Tagasi makstud	Kajastatud tulemiaruanndes	31.12.2022		Lisa nr
	Nõuded	Kohustised				Nõuded	Kohustised	
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks								
Euroopa Liidu toetused (LIFE)	577 081	18 324	1 053 704	-135 754	290 508	29 573	98 260	
Keskonnainvesteeringute Keskus LIFE kaasfinantseering	180 795	0	179 548	0	1 247	0	0	
Keskonnainvesteeringute Keskus	10 198	0	105 458	0	91 458	1 039	4 840	
World Wilde Fund for Nature	3 725	0	15 909	0	18 466	6 282	0	
Svenska Postkodstifelsen	0	58 590	5 233	0	41 727	0	22 096	
Sigrid Rausing Trust	0	109 975	132 492	0	119 648	0	122 819	
EKO Sihtkapital	0	0	21 717	0	27 146	5 428	0	
Aktiivsete Kodanike Fond	2 261	0	68 376	-25 791	41 657	6 235	4 906	
Kodanikuühiskonna Sihtkapital	0	1 455	39 000	0	40 455	0	0	
Euroopa Liidu muud fondid	3 591	90 935	1 075 886	0	316 243	7 430	854 418	
Muud fondid välismaa	0	13 171	45 250	0	47 307	13 421	24 535	
Sihtotstarbelised annetused	0	18 016	57 444	0	56 838	0	20 474	
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	777 651	310 466	2 800 017	-161 545	1 092 700	69 408	1 152 348	
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	777 651	310 466	2 800 017	-161 545	1 092 700	69 408	1 152 348	4,14

	31.12.2022		Laekunud	Tagasi makstud	Kajastatud tulemiaruanandes	31.12.2023		Lisa nr
	Nõuded	Kohustised				Nõuded	Kohustised	
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks								
Euroopa Liidu toetused (LIFE)	29 573	98 260	39 529	0	120 006	42 372	30 582	
Keskkonnainvesteeringute Keskus	1 039	4 840	84 008	8 638	102 963	12 644	6 127	
World Wilde Fund for Nature	6 282	0	24 773	928	19 330	5 278	5 367	
Svenska Postkodstifelsen	0	22 096	0	0	480	0	21 616	
Sigrid Rausing Trust	0	122 819	133 289	-1 115	181 295	0	73 698	
EKO Sihtkapital	5 428	0	35 194	0	29 766	0	0	
Aktiivsete Kodanike Fond	6 235	4 906	16 603	-368	16 634	1 728	0	
Muud riiklikud toetused	0	0	38 000	-1 955	56 045	20 000	0	
Euroopa Liidu muud fondid	7 430	854 418	301 859	-1 593	504 954	24 128	666 428	
Muud fondid välismaa	13 421	24 535	18 805	308	85 844	200 000	144 383	
Sihtotstarbelised annetused	0	20 474	43 075	-2 115	42 205	0	19 229	
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	69 408	1 152 348	735 135	2 728	1 159 522	306 150	967 430	
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	69 408	1 152 348	735 135	2 728	1 159 522	306 150	967 430	4,14

Veerus "Tagasi makstud" on kajastatud projektipartneritele edasi makstud summad nende poolt tehtud kulude eest projektides ja lisaks aruandeaastal erinevate projektide vahel ümberkantud summad.

Kohustis seisuga 31.12.2022 jaotub lühiajaliseks summas 651 979 eurot ja pikaajaliseks summas 500 369 eurot.

Kohustis seisuga 31.12.2023 jaotub lühiajaliseks summas 670 908 eurot ja pikaajaliseks summas 296 522 eurot.

Lisa 14 Annetused ja toetused (eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	1 159 522	1 092 700	13
Mittesihtotsatabelised annetused ja toetused	60 763	51 192	
Kokku annetused ja toetused	1 220 285	1 143 892	

Lisa 15 Tulu ettevõtlusest

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Looduskaitsekselised ekspertiisid	72 364	20 857	
Looduskaitsekselised talgureisid	22 157	25 376	
Ruumide rendilaendmine	26 836	17 979	7,9
Sõidukite rendileandmine	7 426	896	9
Kaupade müük	1 606	3 439	
Reklaamilepingud	23 025	15 350	
Muud teenused	350	0	
Kokku tulu ettevõtlusest	153 764	83 897	

Lisa 16 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Transpordikulud	16 702	22 074	
Üür ja rent	30 977	31 690	9
Mitmesugused bürookulud	11 920	9 167	
Lähetuskulud	19 956	18 530	
Koolituskulud	2 043	8 049	
Tööjõukulud	679 624	609 626	19
Sisseostetud tööd ja teenused	54 844	40 804	
Kommunikatsioon, trükised	48 752	61 430	
Sotsiaalmeedia, koduleht, reklaam	86 110	33 431	
Seminaride, koolituste korraldamine	121 409	86 442	
Töövahendid	15 136	16 806	
Sidekulud	2 924	3 374	
Juriidilised kulud	2 402	2 451	
Makstud stipendiumid	2 000	1 000	
Muud	10 794	2 879	
Kokku sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	1 105 593	947 753	

2023. aastal on kodulehtede kulude all sh kajastatud alljärgnevad sihtfinantseeritavad kulud kohtulehtedele:

- ELF uue kodulehekülje valmistamiseks summas 37 523 eurot;
- kliimamuutused.ee kodulehekülje valmistamiseks summas 9 755 eurot;
- toidufoor.ee kodulehekülje valmistamiseks summas 7 306 eurot;

2023. aastal on sotsiaalmeedia kulude all sh kajastatud alljärgnevad sihtfinantseeritavad sotsiaalmeedia kulud:

- WWF poolt rahastatud projekti EAT4CHANGE projekti raames kestliku toidu teemalised teavitused summas 10 270 eurot.

Lisa 17 Jagatud annetused ja toetused

(eurodes)

	2023	2022
Eesti Looduseuurijate Selts	0	6 000
Tervise edendamise toetus	35	0
Kokku jagatud annetused ja toetused	35	6 000

2022 annetati Eesti Looduseuurijate Seltsile vääriselupaikade inventuuri projekti omafinatseeringu katmiseks.

Lisa 18 Mitmesugused tegevuskulud

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Üür ja rent	8 133	6 475	9
Mitmesugused bürookulud	2 563	4 980	
Lähetuskulud	737	1 899	
Koolituskulud	0	50	
Riiklikud ja kohalikud maksud	34	33	
Koduleht, sotsiaalmeedia, reklaam	14 597	13 129	
Meediamonitooring	2 339	360	
Periodika	1 743	1 704	
Infomaterjalid, töövahendid	2 490	2 812	
Üritused, koosolekud	10 071	9 026	
Müügikaubad	920	895	
Kulud transpordivahenditele ja kütus	15 782	12 735	
Sidekulud	826	752	
Audit	3 426	3 606	
Terviseedendus, töökaitse	3 101	3 350	
Teaduspargi 9 kulud	275	275	
Panga teenustasud	325	520	
Liikmemaksud	2 679	2 662	
Ekspertide teenused	14 975	13 834	
Muud	7 421	8 213	
Kokku mitmesugused tegevuskulud	92 437	87 310	

Mitmesuguste tegevuskuludena on kajastatud üldvahendite ja tasuliste teenuste osutamisel tehtud kulud.

Lisa 19 Tööjõukulud

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Palgakulu	610 506	544 753	
Sotsiaalmaksud	203 724	182 558	
Erisoodustused	3 869	7 313	
Kokku tööjõukulud	818 099	734 624	
Sellest kajastatud sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsese kuluna	679 624	609 626	16
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	24	23	

Tööjõukuludesse on arvestatud ka töövõtulepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel makstud tasud.

2023. aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 44 856 eurot.

2022. aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 16 915 eurot.

Juhatusle makstud tasud on kajastatud lisas 20.

Lisa 20 Seotud osapooled

(eurodes)

LAENUKOHUSTISED	31.12.2021	Saadud laenude tagasimaksud	31.12.2022	Perioodi arvestatud intress
Tütarettevõtjad	8 000	-8 000	0	30
Kokku laenukohustised	8 000	-8 000	0	30

MÜÜDUD	2023		2022
	Teenused		Põhivara
Tegev- ja kõrgem juhtkond ning olulise osalusega eraisikust omanikud ning nende valitseva või olulise mõju all olevad ettevõtjad		0	3 333
Kokku müüdüd		0	3 333

OSTETUD	2023		2022
	Teenused		Põhivara
Tegev- ja kõrgem juhtkond ning olulise osalusega eraisikust omanikud ning nende valitseva või olulise mõju all olevad ettevõtjad		9 233	0
Kokku ostetud		9 233	0

Tegev- ja kõrgemale juhtkonnale arvestatud tasud ja muud olulised soodustused		
	2023	2022
Arvestatud tasu	117 428	92 494

Tegevjuhtkonna tasudena on arvestatud juhatuse liikmetele töölepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel makstud tasud. Nõukogu liikmetele juhtimise teenuse eest tasusid ei arvestatud ega muid soodustusi ei antud.

2022. aastal maksti intresse tütarettevõtjalt saadud laenu eest 30 eurot.

2023. aastal on ostetud keskkonnavalaseid õigusabi teenuseid Sihtasutuselt Keskkonnaõiguse Keskus summas 8 289 eurot.

Aruande digitaalallkirjad

Aruande lõpetamise kuupäev on: 08.05.2024

Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond (registrikood: 90001457) 01.01.2023 - 31.12.2023 majandusaasta aruande andmete õigsust on elektrooniliselt kinnitanud:

Allkirjastaja nimi	Allkirjastaja roll	Allkirja andmise aeg
AIKI AVI	Juhatuseliige	08.05.2024
JOONAS PLAAN	Juhatuseliige	08.05.2024
SILVIA LOTMAN	Juhatuseliige	08.05.2024
TARMO TÕÜR	Juhatuseliige	09.05.2024

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond nõukogule

Arvamus

Oleme auditeerinud Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond (ettevõtte) raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31.12.2023 ning tulemiaruanne, rahavoogude aruannet ja netovara muutuste aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud aasta kohta ja raamatupidamise aastaaruande lisasid, sealhulgas märkimisväärsete arvestuspõhimõtete kokkuvõtet.

Meie arvates kajastab kaasnev raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest osades õiglaselt ettevõtte finantsseisundit seisuga 31.12.2023 ning sellel kuupäeval lõppenud aasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga.

Arvamuse alus

Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti). Meie kohustusi vastavalt nendele standarditele kirjeldatakse täiendavalt meie aruande osas „Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga”. Me oleme ettevõttest sõltumatud kooskõlas kutseliste arvestusekspertide eetikakoodeksiga (Eesti) (sh sõltumatuse standardid), ja oleme täitnud oma muud eetikaalased kohustused vastavalt nendele nõuetele. Me usume, et auditi tõendusmaterjal, mille oleme hankinud, on piisav ja asjakohane aluse andmiseks meie arvamusele.

Muu informatsioon

Juhtkond vastutab muu informatsiooni eest. Muu informatsioon hõlmab tegevusaruannet, kuid ei hõlma raamatupidamise aastaaruannet ega meie vandeauditori aruannet. Meie arvamus raamatupidamise aastaaruande kohta ei hõlma muud informatsiooni ja me ei tee selle kohta mingis vormis kindlustandvat järeldust.

Seoses meie raamatupidamise aastaaruande auditiga on meie kohustus lugeda muud informatsiooni ja kaaluda seda tehes, kas muu informatsioon lahknab oluliselt raamatupidamise aastaaruandest või meie poolt auditi käigus saadud teadmistest või tundub muul viisil olevat oluliselt väärkajastatud.

Kui me teeme tehtud töö põhjal järelduse, et muu informatsioon on oluliselt väärkajastatud, oleme kohustatud sellest faktist aru andma. Meil ei ole sellega seoses millegi kohta aru anda.

Juhtkonna ja nende, kelle ülesandeks on valitsemine, kohustused seoses raamatupidamise aastaaruandega

Juhtkond vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ja õiglase esitamise eest kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga ja sellise sisekontrolli eest, nagu juhtkond peab vajalikuks, et võimaldada kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta raamatupidamise aastaaruande koostamist.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on juhtkond kohustatud hindama ettevõtte suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana, esitada infot, kui see on asjakohane, tegevuse jätkuvusega seotud asjaolude kohta ja kasutama tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi, välja arvatud juhul, kui juhtkond kavatseb kas ettevõtte likvideerida või tegevuse lõpetada või tal puudub sellele realistlik alternatiiv.

Need, kelle ülesandeks on valitsemine, vastutavad ettevõtte raamatupidamise aruandlusprotsessi üle järelevalve teostamise eest.

Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga

Meie eesmärk on saada põhjendatud kindlus selle kohta, kas raamatupidamise aastaaruanne tervikuna on kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta, ja anda välja vandeauditori aruanne, mis sisaldab meie arvamus. Põhjendatud kindlus on kõrgetasemeline kindlus, kuid see ei taga, et olulise väärkajastamise eksisteerimisel see kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti) läbiviidud auditi käigus alati avastatakse. Väärkajastamised võivad tuleneda pettusest või veast ja neid peetakse oluliseks siis, kui võib põhjendatult eeldada, et need võivad üksikult või koos mõjutada majanduslikke otsuseid, mida kasutajad raamatupidamise aastaaruande alusel teevad.

Kasutame auditeerides vastavalt rahvusvaheliste auditeerimise standarditele (Eesti) kutsealast otsustust ja säilitame kutsealase skeptitsismi kogu auditi käigus. Me teeme ka järgmist:

- teeme kindlaks ja hindame raamatupidamise aastaaruande kas pettusest või veast tuleneva olulise väärkajastamise riskid, kavandame ja teostame auditiprotseduuri vastuseks nendele riskidele ning hangime piisava ja asjakohase auditi tõendusmaterjali, mis on aluseks meie arvamusele. Pettusest tuleneva olulise väärkajastamise mitteavastamise risk on suurem kui veast tuleneva väärkajastamise puhul, sest pettus võib tähendada salakokkulepet, võltsimist, info esitamata jätmist, väärarvutuste tegemist või sisekontrolli eiramist;
- omandame arusaamise auditi puhul asjassepuutuvast sisekontrollist, et kavandada nendes tingimustes asjakohaseid auditiprotseduure, kuid mitte arvamus avaldamiseks ettevõtte sisekontrolli tulemuslikkuse kohta;
- hindame kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasust ning juhtkonna arvestushinnangute ja nendega seoses avalikustatud info põhjendatust;

- teeme järelduse juhtkonna poolt tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi kasutamise asjakohasuse kohta ja saadud auditi tõendusmaterjali põhjal selle kohta, kas esineb olulist ebakindlust sündmuste või tingimuste suhtes, mis võivad tekitada märkimisväärset kahtlust ettevõtte suutlikkuses jätkata jätkuvalt tegutsevana. Kui me teeme järelduse, et eksisteerib oluline ebakindlus, oleme kohustatud juhtima vandeaudiitori aruandes tähelepanu raamatupidamise aastaaruandes selle kohta avalikustatud infole või kui avalikustatud info on ebapiisav, siis modifitseerima oma arvamust. Meie järeldused põhinevad vandeaudiitori aruande kuupäevani saadud auditi tõendusmaterjalil. Tulevased sündmused või tingimused võivad siiski kahjustada ettevõtte suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana;
- hindame raamatupidamise aastaaruande üldist esitusviisi, struktuuri ja sisu, sealhulgas avalikustatud informatsiooni, ning seda, kas raamatupidamise aastaaruanne esitab aluseks olevaid tehinguid ja sündmusi viisil, millega saavutatakse õiglane esitusviis.

Me vahetame nendega, kelle ülesandeks on valitsemine, infot muu hulgas auditi planeeritud ulatuse ja ajastuse ning märkimisväärsete auditi tähelepanekute kohta, sealhulgas mis tahes sisekontrolli märkimisväärsete puuduste kohta, mille oleme tuvastanud auditi käigus.

/digitaalselt allkirjastatud/

Mai Rostok

Vandeaudiitori number 578

Audiitorbüroo Rostok & Kärt OÜ

Auditoorettevõtja tegevusloa number 258

Mäe tn 9, Kiili alev, Kiili vald, Harju maakond, 75401

09.05.2024

Audiitorite digitaalallkirjad

Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond (registrikood: 90001457) 01.01.2023 - 31.12.2023 majandusaasta aruandele lisatud audiitori aruande on digitaalselt allkirjastanud:

Allkirjastaja nimi	Allkirjastaja roll	Allkirja andmise aeg
MAILI ROSTOK	Vandeaudiitor	09.05.2024

Tegevusalad

Tegevusala	EMTAK kood	Põhitegevusala
Keskkonna- ja looduskaitseühendused	94996	Jah
Enda või renditud kinnisvara üürileandmine ja käitus	68201	Ei

Sidevahendid

Liik	Sisu
Telefon	+372 7428443
E-posti aadress	elf@elfond.ee
Veebilehe aadress	https://www.elfond.ee